

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Tuesday 1st August, 2023

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab. Bonzour nou bann zofisye dan Lasanble. Nou bann viziter dan Galeri ki sorti dan Lekol Segonder Plaisance e nou piblik ki swiv nou an deor. Byenveni pou nou travay sa semenn. Madanm Clerk mon ava apel ou pou fer prezantasyon Papye, *First Reading* avan ki mon adres biznes Lasanble pou sa semenn. Alors ou kapab prosede Madanm Clerk.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour tou bann Manm, bann envite dan Galeri. Bann *staff* Lasanble Nasyonal e tou dimoun ki a lekout. Bann Papye ki pe ganny prezante bomaten i,

*Fair Trading Commission
– Annual Report 2022*

*Seychelles International
Mercantile Banking*

Corporation Limited – Financial Statements for the year ended December 31, 2022. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Madanm Clerk ou a osi fer *First Reading Public Bills*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. Ozordi *Bill* ki pe ganny prezante pou *First Reading i Postal Sector (Amendment) Bill, 2023*.

This Act may be cited as the Postal Sector (Amendment) Act, 2023. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Pou biznes Lasanble sa semenn, bann Manm i deza okouran, me selman en leksplikasyon pou nou piblik, mon krwar i ava ede. Komite ki diriz biznes Lasanble ti deside ki nou pou dedye travay sa semenn lo rapor *TRNUC* e spesifikman lo son rekomandasyon. Alors nou'n aranze pou nou fer sa. E pour sa rezon i napa *Question Time* e i napa *PNQ*.

Mon pou al an plis pou dir lo ki mannyer nou pou posede avek biznes ozordi. Me *Leader* Lopozisyon in demann laparol pou lev en *matter of privilege* an relasyon son *PNQ*, pou met lo rikord e pou dil avek mon pou permet li pou

fer sa e apre nou a kapab posede avek lezot biznes.

Onorab Pillay, ou *matter of privilege*.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker e bonzour tou bann etidyan lekol Plaisance ki dan Galeri. Byenveni dan Lasanble Nasyonal avek zot bann ansennyann. Bonzour tou koleg Onorab e bonzour tou dimoun ki pe swiv, pe ekout Lasanble.

Mr Speaker, mon *matter of privilege* i baze lo nou *Standing Order* ki donn mwan e *Standing Order* i site privelez pou anmenn en *PNQ*, en *Private Notice Question* berdtan avan *Question Time*.

Ler mon get *Order Paper*, mon *PNQ*. *PNQ* i aparet avan *Question Time* lo *Order Paper*. I en *item* li menm lo *Order Paper*. I pa kapab pa ganny pran dan sa zour ki annan Lasanble. Si ou pe fer sa, *then* i bezwen annan en Mosyon ki sispann *Standing Order*. Akoz lord Lasanble i kler. E lord Lasanble, Lord 25 i dir ou lala bann biznes ki kapab ganny *transact* sa zour ki Lasanble pe al fer, e *PNQ* i en size.

Dezyenmman, mon ti ganny dir ler Minis Joubert pa kapab vin reponn mon kestyon dernyen fwa, ki i pou vini Merkrede e mon *PNQ* pou pas Merkrede an relasyon ek

sa zour. Me si Lasanble sa zour ti oule mon *PNQ* i pas Merkrede ki ti napa *Question Time*, *then* mon bezwen kestyonn *Ruling* ki ou'n donner.

Mon *PNQ* pou sa semenn, mon ti pe demande akoz Minister Lasante...

MR SPEAKER

Onorab-Onorab ou napa permisyon pou al lo ou *PNQ*. Ou'n met ou *matter of privilege*, mon a reponn.

Onorab, mersi. Mersi pou pran laparol. Mon pou reponn ou *PNQ* e nou pou termin la. Mersi. Onorab, met ou lanmen anba silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Wi, me ou pa ti ankor fini, me akoz ou pe al lo en lot laliny ki ou pa'n ganny otorize pou fer. Mersi.

Bon, mon *Ruling* lo *PNQ* i baze lo *Standing Order* ki dir, "*PNQ shall be taken at the beginning of Question Time.*" Mwan mon'n enterpret sa koman i antann *Question Time* e *PNQ* i premye *item* dan *Question Time*. Sa i mon lenterpretasyon e mon *Ruling* dan sa ka.

Mon oule fer remarke ki nou'n annan presedans avan, kot nou pa'n pran *PNQ*, akoz ti

napa *Question Time*, akòz Mardi ti tonm en konze piblik e nou pa'n pran ni *PNQ*, ni *Question Time*.

Prezan mon azoute, ki *Assembly Business Committee* ti diskite pou plizyè fwa biznes ozordi e nou ti dakòr lo ki manner nou pou pran sa biznes e nou ti sorti la avek en lagreman lo ki manner sa biznes pou pase e i pe pas parey nou'n deside.

E mon dernyen pwen -

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab silvouple. Mon dernyen pwen se ki bann *matters* dan *Standing Orders* lo ki manner nou aziste, si en Minis pa kapab vini oubyen si nou pa kapab pran en *item at a certain time* e nou fer en lot laranzman pou fer vini.

Tousala i posib anba diskresyon Speaker e sa i kler dan *Standing Order*. E an plis ki sa si i annan size ki lev kesyon lo ki manner nou pran bann *item* enkli pou regarde ki desizyon Speaker in pran, nou kapab repa sa.

Standing Orders Committee i kapab donn son lenterpretasyon lo sa *Standing Order* e *Assembly Business Committee* osi i kapab donn son

lenterpretasyon lo sa *Standing Order*.

Antretan biznes i bezwen prosede parey nou'n deside dan *ABC* e anba lotorite Speaker. Mersi bokou.

Prezan mon ava adres biznes ozordi. *Assembly Business Committee* ti deside ki nou pou dedye sa semenn pou *TRNUC Report* e sirtou pou konsantre lo en deba lo son bann rekomandasyon. Avek sa, *Assembly Business Committee* ti propoze ki nou envit 2 *former Commissioners* pou adres Lasanble premye.

Enn, pou benefis Lasanble me osi pou benefis piblik. E size ki nou ti demande pou zot adres sete la ki *TRNUC* in depoz son rapor e in ariv devan Lasanble, ki arive prezan? *What is the way forward?* Ki *TRNUC* li menm i ti espekte vwar, manner sa travay i ganny rezoli e kontinyen.

E sirman nou kapab apresye ki bann manm, bann *former Commissioners*, kantmenm Komisyon nepli egziste, zot kapab eklersi nou lo sa size e sa i a donn nou en manner komanse lo sa rapor.

I en manner entrodwi sa size dan Lasanble. E mon oule fer remarke ki nou'n deza fer sa kalite prosedir dan Lasanble dan lezot lenstans. Notaman en ka ki'n ganny mansonnen par egzanp se,

Air Seychelles. Kot nou'n ekout bann zofisye e apre prosede avek en deba.

Alors sa ki nou'n decide pou fer, se nou pou envit en Mosyon pou Lasanble pas dan Komite, pou nou kapab ekout sa bann Komisyoner e apre Lasanble i a prosede avek deba lo rekomandasyon *TRNUC*.

Mesi bokou e avek sa mon pou envit Mosyon. E nou'n dakor sete Onorab Bernard Georges, *Leader Zafer Biznes* Gouvernman, ki pou prezant en Mosyon pou Lasanble pas dan Komite. Onorab.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann koleg Onorab. Bonzour tou bann dimoun ki pe ekout nou lakour e sirtou, bonzour e *welcome* bann zanfan Lekol *PLS* Segonder avek zot enstititer avek zot enstitiris ki pe akonpanyi zot ozordi.

Mr Speaker, efektifman parey *Assembly Business Committee* ti propoze, ozordi mon pe propoz en Mosyon anba *Order* 84(1) nou *Standing Order*. Se sa Mosyon swivan;

Ki sa Lasanble i konstitye son lekor dan en Komite Lasanble an antye pou kapab envit 2 ansyen manm Komisyon *TRNUC* pou fer en

prezantasyon e pou Lasanble kapab angaz avek zot; swivan kwa, Lasanble ava kontiny en deba lo rapor *TRNUC*, avek bi prepar en rapor pou soumet avek Gouvernman. Mr Speaker, *I beg to move*.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a ganny segonnman pou sa Mosyon silvouple? Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mr Speaker, mersi. Bonzour Mr Speaker, bonzour tou Manm Lasanble Nasyonal. Bonzour tou bann zenn dan Galeri. Tou bann ki pe ekout nou, mon ti a kontan segonn sa Mosyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Manm a vot lo sa Mosyon. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi, Manm ki kont?

Lo Mosyon pou Lasanble pas dan Staz Komite, 20 Manm in vot pour, 0 kont e 10 in *abstain*. Alors sa Mosyon in ganny aprouve par Lasanble.

Avek sa. Onorab Pillay mon'n fini *Rule* lo ou premye *matter of privilege*. I annan en lot *matter*?

HON SEBASTIEN PILLAY

Wi Mr Speaker, pou kontinyen annan bann *matter*, until ki nou fer keksoz dan en sans balanse. Sa ki nou ti gannyen,

sete ki en Mosyon i bezwen vin lo *Order Paper*. Sete sa ki nou ti agree.

Be la nou vini, nou *move* en Mosyon *viva voce*. Savedir *on the Floor*, akoz Lasanble i bezwen pran en rezolasyon oubyen en desizyon baze lo en *proposal* ki vin devan Lasanble. I a fer dezyenm fwa ki sa Lasanble i deside fer sa.

Akoz son Mosyon, i pa zis *to resolve into a Committee*. Son Mosyon pe demann pou kontiny deba. Nou napa problem pou kontiny deba, me selman mon bezwen demande konmsi ki mannyer laplikasyon Lalwa i ganny fer an relasyon ek Lasanble, akoz malgre nou agree lo en keksoz apre, kot *LDS* mazoriter i sanz keksoz dan son fason.

MR SPEAKER

Mersi-mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Bomaten ou pa le les mwan anmenn en *PNQ*...

MR SPEAKER

Mersi. Mon'n *rule* lo *PNQ*, nou pa pe al ankor lo la. Mon'n ekout ou lot pwen e mon oule dir ki mannyer nou pe prosede, se nou pe prosede dapre sa ki *ABC, Assembly Business Committee* ti deside. Mersi.

Madanm raporter nou ava aprezan apel 2

Komisyoner ki pou avek nou ozordi pou nou kontiny sa biznes.

Lasanble i a aprezan pas dan Staz Komite pou nou enterakte avek nou *former Commissioners*.

Avek sa, bonzour Mr Michael Green, *former Vice Chairman TRNUC, (Truth Reconciliation and National Unity Commission)*. E osi avek li son koleg, *former Commissioner* Madanm Marie-Therese Purvis. Mr Green e Madanm Purvis parey zot konnen, nou'n envit zot dan Lasanble pou zot adres Lasanble e piblik lo size spesifik e mon'n poz sa koumsa.

Se la ki *TRNUC* in depoz son rapor, e son rapor i devan Lasanble pou Lasanble kapab debat lo la, nou ti a kontan pou nou met nou lekor azour, ki zot adrese ki mannyer *Commission* i vwar ki sa ki reste i deroule. Ki i reste pou fer e ki mannyer i kapab ganny fer.

Mon pou envit *former Commissioner, Vice Chairman*. Mr Green premye pou adrese, apre mon pou envit Madanm Purvis, *former Commissioner* pou eklersi, azoute, elabore. Fer son prop prezantasyon si i le e answit Manm i a kapab poz kestyon le 2 *Commissioner*.

Mr Green, prezan mon envit ou e mon dir ou mersi davans, zot tou lede pou zot partisipasyon.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour *Leader Government Business*. Bonzour *Leader* Lopozisyon. Bonzour bann Manm Onorab, travayer Lasanble ek tou sa ki a lekout.

Mr Speaker, sa ki pe met devan Lasanble, i en propozisyon pou donn Lasanble en apersi lo sa ki nesese pou permet *TRNUC* konplet bann travay ki i pa ti kapab fer pandan son manda pou bann rezon ki in met devan dan bann rapor enterim, ki i ti soumet tou le 6 mwan.

I annan 5 konponan dan sa propozisyon. Premyerman, se pou konplet transkripsyon ek tradisyon pou sa bann levidans ki pa ankor ganny transkri e tradwir.

Dezyenmman, pou met sa bann dokiman dan en format *digital* e met zot dan en arshiv.

Trwazyenmman, i pou bezwen annan lotorite ki pou pran sarz sa bann travay. Sa lotorite i a konsider reparasyon ki propoze e lafason ki sa pou ganny fer.

En sizesyon se ki sa lotorite i ganny konpoze avek en reprezantan Minister Finans, en reprezantan sorti kot Zidisyer, en ansyen Komisyoner, en reprezantan Komite bann Viktim e enn ou 2 ou 3 lezot dimoun.

Sa lotorite i a evalye bann rekomandasyon ki *TRNUC* in fer e desid lo son lenplimantasyon.

Senkyenm, i annan en nesese pou annan en landrwa kot sa bann rikord i ganny garde dan bon kondisyon, an ekrir ensi ki dan en format *digital* e pou asire ki zot pa ganny abimen.

Sa i a landrwa kot piblik i bezwen ganny akse avek sa bann rikord dapre Seksyon 7 Lalwa *TRNUC*.

Mr Speaker, avek ou permisyon mon a tous en pe lo listwar *TRNUC* e son rezondet. *TRNUC* ti ganny kree an 2018 par en Lalwa ki ti ganny sipor bipartisan. I annan 2 ou 3 pwen ki fodre nou zanmen bliye.

Parey son non i dir, sa Komisyon i konsernen avek laverite. Akoz? Akoz i nesese pou rapel ki si napa laverite e si laverite pa sorti, i pou difisil pou annan pardon.

San pardon pa pou annan rekonsilyasyon. Rekonsilyasyon i esansyel pou nou kapab viv dan linite. Laverite, pardon,

rekonsilyasyon, linite nasyonal, i bann keksoz ki pou fer ki nou kapab viv dan lape, dan lazwa, dan larmoni e al an avan ver prosperite pou tou dimoun.

Mr Speaker, mon ti a kontan eksprim mon swe ki sa lespri bipartizan i ankor vivan lo sa size rekonsilyasyon, e ki i manifeste li pandan sa deba ki devan Lasanble.

En lot keksoz ki fodre fer remarke, se ki *TRNUC* pa'n ganny kree pou pourswiv okenn dimoun. Lalwa *TRNUC* pa donn li drwa pou pini person. I napa drwa met person dan prizon.

Travay *TRNUC* i konsiste lo rod laverite e fer rekomandasyon pou reparasyon pou bann viktim, e propoz lezot rekomandasyon avek L'Egzekitiv.

Sa Lalwa ti fer provizyon pou 7 Komisyoner. *Chairperson* ti ganny apwente par Prezidan Faure lo rekomandasyon *Constitutional Appointments Authority*. Le 19 Me, 2019, *Chairperson* e 4 *Commissioner* ti pret serman *State House*. 2 lot *Commissioners* ti pret serman an Zilyet 2019. Komisyon ti annan 4 manm pou li komans ekout bann ka. I ti ganny en landrwa vid ki ti napa bann zafer biro. Komisyon ti bezwen fer tou sa ki nesesser, enkli rode e anploy *staff*.

Me le 9 Septanm, 2019 - 4 mwan apre i ti pret serman, Komisyon ti ekout son premye ka. Komisyon in kontinyen ekout ka ziska Zilyet 2022. Pli devan dan sa prezantasyon, nou a donn bann sif lo bann ka ki'n ganny anmenn devan Komisyon.

Mr Speaker, ankor enn fwa avek ou permisyon, mon a tous lo bann sesyon ekout ka. I annan 2 term ki ganny servi an koneksyon avek ekout bann ka. Premye se *hearing*. En *hearing* i en zour kot temwen i ganny ekoute. Par egzanp premye *hearing* ti le 9 Septanm, 2019.

Dan sa *hearing* ti annan 2 sesyon. En sesyon i fer referans avek sak dimoun ki donn temwannayaz. *Hearing* nimerote 6 ki ti le 16 Septanm ti annan 5 sesyon. An tou ti annan 280 *hearings*. Nimerote 1 ziska 271. E 9 sesyon koni koman *special hearings* pou bann ka pli sansib. O total i fer 280 *hearings* avek 1129 sesyon ouswa temwen.

Anviron 82poursan bann temwannayaz ti an Kreol e 18 poursan an Angle. O mwayenn ti annan 4 sesyon par zour. Laplipar ti piblik e ganny transmet an direk par *SBC*. Ti osi annan sesyon prive. Tou sesyon ti pas devan en panel Komisyoner e in ganny rikorde an odyo vizyel.

En serten kantite bann posyon odyo in ganny transkriir e tradwir, me i reste ankor pou fer. Tou sa bann lanrezistremman in ganny mete lo *external drives* e in ganny remet avek *State House* annakor avek Seksyon 11(5) Lalwa *TRNUC*.

Bann temwen, expert ek konteks:

Pou pli byen konpran bann kondisyon ler bann vyolasyon ti ganny komet, Komisyon ti vwar li nesese pou met lo rikord, bann kondisyon ki ti egziste dan pei sa lepok. Komisyon in alors apel temwen ki ti annan konesans personnel, ouswa lo bann lenstitisyon konsernan bann ka ki ti anba konsiderasyon, oubyen lo zot prop leksperyans e konesans.

Nesese pou fer transkripsyon e tradiksyon:

Transkripsyon ek tradisyon bann sesyon i nesese pou bann rezon swivan.

Premye, anba Seksyon 3(7)(b) i dir enn bann keksoz dan manda, se pou kree en rikord piblik egzakt e obzektif bann alegasyon bann konplent. An plis Seksyon 6 (7) i dir "Komisyon a garde e mentenir en rikord konplet an ekrir e odyo vizyel tou bann sesyon e osi tou egzibit ki prodwi devan li."

Piblik i annan drwa pou ganny akse rikord bann sesyon komisyon ki'n fer an piblik.

3. I osi nesese tradwir tou levidans ki'n donn an Kreol, an Angle pou bann ki pa koz Kreol.

4. kreasyon en rikord piblik i osi demande ki tou posyon odyo bann materyo odyo vizyel i ganny transkriir an Angle.

Resours nesese pour en arshiv:

Ler manda Komisyon ti fini, ti annan 740 sesyon dan sa 1129 ki ti'n ganny transkriir. I reste 389 sesyon pou transkriir e parmi annan 319 ki pou bezwen ganny tradwir e met zot dan larsiv. 2 travayer ki ti pe fer sa travay arshiv, i ankor disponib pou zot kontinyen avek sa travay. Madanm Adele Serret e Madame Claudia Anacoura i konn sa travay e zot ofe avek bann *file*. Arshiv pa pou ganny konplete si transkripsyon ek tradisyon pa ganny konplete.

TRNUC ti vwar li nesese pou annan en dimoun ki kordin sa bann travay; ki rekrit bann travayer, distribye louvraz, tyek louvraz pou vwar si i korek. I pou bezwen annan en dimoun parey ankor enn fwa. Tou bann dokiman *TRNUC* i *State House* dan en lasanm ki servi koman biro, e tou lekipman e meb ki bezwen

i deza an plas. Sa bann keksoz ki ti sorti kot biro *TRNUC* ki'n ganny transfer laba anler.

En Bidze:

En analiz ki'n ganny fer lo travay tradiksyon an 2022 ek 23 in montre ki sak 100 sesyon i donn an mwayen 1532 paz, ki vedir ki 389 sesyon a donn anviron 5960 paz. Pou bezwen annan travayer lo *service contract*, pou fer sa bann tradisyon. I neser pou annan en Bidze pou sa bann travay ki fer sa louvraz.

Rapor enterim:

Dapre Seksyon 11(2) Komisyen ti bezwen soumet en rapor enterim tou le 6 mwan. Sa in ganny fer san manke e san retar.

Annakor avek Seksyon 11(3), Komisyen in soumet en lalis 47 rekomandasyon avek son dernyen rapor pou konsiderasyon e enplimantasyon. Sa lalis in ganny aprouve par tou le 5 Komisyen an konformite avek Seksyon 6(5), ki dir ki tou desizyon i devret pran par konsansis, oubyen par en vot mazoriter.

Komisyen ti konsilte plizyer bann rapor bann Komisyen, ki ti fer rekomandasyon dan lezot pei. Sa 47 rekomandasyon in klasifye dan 4 kategori.

Premyerman, i annan 5 lo lazistis e sa i konsern sirtou bann *perpetrators*.

Dezyenmman, i annan 5 lo memwar. Kot i konsern fer piblik konnen sa ki'n pase e fer ki piblik pa oubliye.

3. I annan 32 bann keksoz ki neser pour ki sa bann vyolasyon pa ariv ankor.

E 4. I annan 5 rekomandasyon lo reparasyon.

I annan en kopi sa bann rekomandasyon dan rapor final ki ti prezante le 31 Mars 2023.

Mr Speaker, mon espere ki sa apersi a donn Manm Onorab lenformasyon pou ede dan zot deliberasyon. Mon remerci ou e Lasanble pou donn nou sa loportinite. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Mr Green. Aprezan mon ava envit Madanm Purvis pou kontinyen avek son prop remark. Madanm Purvis ou annan laparol.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Mersi Mr Speaker. Mon napa telman plis pou azoute, eksepte petet zis enn de pti bout pou konplet sa ki Mr Green in dir. An tou Komisyen ti ganny 504 konplent ki ti ganny anmennen devan li. E

dan sa 504 konplent, 371 Komisyon ti vwar zot admisiv an relasyon avek - an konformite avek Lalwa TRNUC.

E tou sa bann ka ti ganny *investigated* e en determinasyon in ganny fer pou sak sa bann ka. E sa i dan kopi tou bann *case determinations* ki zot annan dan rapor final. Sa i dan volim 3.

Dan volim 5, Rapor TRNUC i annan en Polisi lo reparasyon. Mon krwar i enportan ki nou pas en pti pe lo sa lide reparasyon e rekonsilyasyon, akoz sa ti enn bann lobzektif sa Komisyon.

Malerezman i pa'n annan telman aktivite ki'n kapab ganny fer lo la par Komisyon, an term ledikasyon piblik, an term prodwi bann materyo ki ti ava bon ki dimoun i konnen.

Akoz i paret nou, parey mon krwar zot in vwar dan nou rapor ki dimoun pa toutafe apresye sa nosyon reparasyon. I pa zis en kestyon sa ki nou'n dir a sak fwa, i pa zis en kestyon larzan ki dimoun i kapab ganny peye koman reparasyon. Me i annan lezot laspe koman en *apology* piblik, en leskiz ki ganny demande par Leta.

Akoz finalman se Leta, ki responsab pou sa bann keksoz ki ti arive pandan sa letan ki *investigation* TRNUC ti ganny

fer. E alors sa bann rekomandasyon, i anba 5 rekomandasyon ki lo sa kestyon reparasyon, ki mon krwar ti ava bon nou regard ladan en pti pe plis an detay. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Purvis. Bon mon prezan envit kestyon bann Manm. Mon pou demann bann Manm lev zot lanmen parey labitid. Me mon espekte nou kapab pran kestyon tou Manm ki annan kestyon.

Mon espekte ki nou kapab ale pou sa bomaten, amwen si an ka ki nou bezwen kontinyen, mon a konsidere pour vi ki mon satisfè ki kestyon i ankor relevan.

Mon a envit bann Manm pou demann zis 2 kestyon pou komanse. Akoz sa i dan staz komite, i permet pou nou re vin lo Manm si i annan kestyon ki zot anvi demande si zot pa'n ganny sans lo premye vole.

So, mon ti a dir pa *overload* avek kestyon, pran 2 e apre nou a kapab re soz. *Ok*, atann en pti moman mon ava zis met bann non.

Wi, tre byen. Mersi. Byen. Pour lemoman, zis pou mwan pa mank personn. *Ok*, pour lemoman mon annan Onorab Hoareau, Loze, Esparon, Georges, Lemiel,

Cosgrow, Herminie, Uranie, Aglae e Gabriel. Sa ki mon annan pour lemoman. Mon ava azout Onorab Vidot e Onorab Pillay.

Tre byen, mon a komans ek Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour le 2 Komisyoner e tou dimoun ki a lekout. Dabor mon oule dir zot en gran mersi bann Komisyoner, ki zot in fer en travay tre dir, tre nob pou kapab sey anmenn en pe laklerte lo laverite ki'n apse dan sa pei.

Me mon kestyon i baze lo sa kantite ka admisib ki zot in dir zot in arive travay li la, 371. Me an tou ti annan 504 konplent. Mon ti ava kontan demann Komisyoner, ki pou arive avek sa bann *case* ki pa *prima facie cases*? E osi si zot in deza planifye lo en Bidze petet, ki pou kapab ede pou kapab konplir sa louvraz? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Hoareau. *Commissioner*. Mon ava les Mr Green pou adrese ler i oule, anwen ki i anvi pas avek Madanm Purvis. Me selman Madanm Purvis si ou annan en pwen spesifik ki ou anvi fer a okenn pwen, zis lev lanmen

silvouple pou sinyal mwan koumsa nou a kapab.

Tre byen, Madanm Purvis ou annan laparol premye.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Well, an premye lye mon oule fer kler ki sa Komisyon *TRNUC*, i nepli egziste, alors nou nepli *Commissioners* nou. Nou nepli annan okenn manda pou fer okenn desizyon lo keksoz konsernen avek sa travay ki *TRNUC* in fer. Nou nepli an egzistans, akoz nou Lalwa, dapre nou Lalwa sa Komisyon ti fini zour ki nou ti donn rapor avek Prezidan le 31 Mars sa lannen.

Mon krwar i neser pou nou met sa kler.

MR SPEAKER

Thank you. Okenn lot pwen *Commissioner*.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Wi, mersi Mr Speaker. Pou pli spesifik avek kestyon Onorab Hoareau. Ti annan 504 ka ki ti ganny *file* devan Komisyon. Me parey ou dir i annan 371 ki'n ganny deside. La diferans ant 371 ek 504, se i annan konplenan ki apre zot in fayle, zot in *withdraw* zot ka.

I annan konplenan ki ti sipoze anmenn serten dokimantasyon, serten levidans, zot pa'n anmennen. Zot ka i tonbe. E i annan serten konplent ki'n ariv devan nou, ki ler nou'n egzaminen nou vwar i pa kalifye koman en ka ki tonm dan nou manda. Se sa ki i annan sa diferans.

Li kestyon en Bidze; nou pa kapab fer en Bidze, aköz manyer Madanm Purvis in dir, nou pa reprezant naryen, nou pa reprezant person. Si par egzansp i annan en lentere ki nou ganny aproz, nou ganny demande pou prepar en Bidze pou al devan, la nou a fer li e nou a soumet li avek lotorite konsernen. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Mr Green. Onorab Loze.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Green, letan, mon'n ekout ou pli boner, parmi bann keksoz ki ou'n dir se ki Komisyon in ganny kree an 2018 par en Lalwa ki ti ganny sipor bipartizan. Ou'n osi dir nou poudir ki laverite, pardon, rekonsilyasyon, linite nasyonal, i bann keksoz ki kapab fer nou viv dan lape.

E i ou swe ki deba ozordi i ganny anmennen dan lespri bipartizan. Be, nou agree ki sa

i ou swe. Alors mon oule ki ou ed mwan konpran aköz ki *leading up to* sa proze, ou personnelman ou'n fer plizyer rankont avek *Leader* Biznes Gouvernman e nou, nou pa'n ganny okenn kontak avek ou.

Mon oule konpran ki manyer sa travay in ariv devan nou Lasanble ozordi, san ki nou, nou'n ganny konsiltasyon direk avek ou, me ou'n annan plizyer kontak avek *Leader* Biznes Gouvernman?

Mon oule konpran ki manyer zot dokiman pou zot dan laform *hard copy* in ariv dan biro lofis *Leader* Biznes Gouvernman e nou, nou'n ganny konpletman inyore dan sa proze?

So, dan lespri *start things as we want to go along*, eski nou vreman senser ki *the next steps* se bipartisan? Aköz sa ki mwan mon pe vwar *so far* se sa proze in tre partizan! Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mr Green ou ti a kontan adrese?

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. Nou'n fer, mon krwar - Madanm Purvis ek mwan, mon krwar nou'n fer 2 *meeting* avek *Leader* Zafer Gouvernman. Nou'n fer

meeting ek li, akoz i ti apel nou pou demann nou serten keston. Pou demann avek nou ki nou prepare pou fer. Si nou pou prepare pou vin isi. Sa bann keksoz. Pa nou ki'n apros li, li ki'n apros nou. Nou pa'n gannnen sa lapros sorti kot zot.

MR SPEAKER

Mersi. En moman. Mr Green, ou'n terminen lo sa pwen? *Ok.*

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Wi, mon'n fini lo sa pwen. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Madanm Purvis, wi?

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Mon oule klarifye ki nou ti zwenn avek Mr Georges en fwa. Mwan avek Mr Green, wi, zisteman a son lenvitasyon, pou nou klarifye ki sa ki bezwen fer pou konplet sa travay ki *TRNUC* ti'n komanse.

E an menm tan sa zour mon ti donn en kopi, en konplet kopi Rapor *TRNUC* akoz mon konpran, mon ti konpran ki Lasanble ti pe ganny problem pou zot *download* kopi nou rapor, akoz i en gro, gro dokiman.

So, mon ti anmenn en *pen drive*, mon ti donn Mr

Georges e mon ti dir li, mon ti demande si i posib pou partaz avek tou dimoun, i ti dir wi, son biro i kapab, son asistan i kapab fer sa.

Akoz mon ti pe rod ou annefe Mr Sebastien pou - Mr Pillay, *sorry*. Onorab Pillay, pou mwan pas en kopi avek ou osi, pou fer sir ki tou dimoun i ganny en kopi.

La kot keksoz ti ete.

MR SPEAKER

Mersi. Bon, mon annan Onorab Loze ki mon pa konnen si ou anvi persiste avek sa pwen. Onorab Pillay pou'n endike ou annan en *point of order*. Nou a ekout ou *point of order*.

HON SEBASTIEN PILLAY

Wi Mr Speaker. Mr Speaker, mon bezwen demann ou pou *rule*.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Dan *meeting ABC*, Onorab Georges ti konfirman ki sete Mr Green ki'n kontakte li. I ti konfirman, i lo *minutes ABC*. I ti dir poudir li in ganny zis en *meeting*, Mr Green i dir 2 *meeting*. Madanm Purvis in dir en *meeting!*

Depi bomaten mon pa konnen ki mannyer nou pou fer lo sa kote latab, pou

montre Lepep Seselwa ki i annan en manboulouk ki pe pase dan sa zafer, e ki laverite pa pe ganny dir.

Dezyenmman Mr Speaker, Mr Green ler in vin fer son premye propozisyon, son bann pwen son propozisyon i egzakteman *word for word*, Mosyon ki Onorab Georges ti anmenn dan Lasanble. Savedir i pa'n kapab annan 2 *meeting*. In annan plis *meeting* ki Mr Green pa pe dir nou e laverite pa pe sorti.

E ou ti dan ABC, so mon pou demann ou- demann ou la, ou ti dan ABC...

MR SPEAKER

Yeah.

HON SEBASTIEN PILLAY

...pou ou raport lo sa ki mon pe dir. Si, mwan mon pe koz lalang, ou a dir ek dimoun deor. Me si i annan lezot dimoun ki pa pe donn laverite. E la lo sa latap nou'n vwar konfizyon ki arive akoz li i dir 2, lot i dir enn.

So, egzakteman ki pe arive Mr Speaker?

MR SPEAKER

Mersi-merci. Mersi Onorab, mon ava donn en- Anfen, mon pa konnen si i bezwen en *ruling*. Me mon a donn en rapor lo sa ki mon'n konpran.

Bann size ki Onorab Loze in leve, wi in leve dan ABC e Mr Georges in donn son leksplikasyon, mon pa pou antre dan son leksplikasyon. Annefe i kapab donn son leksplikasyon si i la.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ahh, ou pa pou antre ladan?

MR SPEAKER

Mon a dir poudir *meeting* ki Mr Green avek Madanm Purvis in kapab annan avek Onorab Georges i pa materyel pou sa ki nou pe fer ozordi.

Si in annan *meeting* avan-

(Interruption off-mic)

MR SPEAKER

Sorry, Onorab. Onorab mon pa pou permet ou enteronp sa sesyon konstaman. Sa size, wi in leve dan komite, Mr Georges in donn son leksplikasyon, i kapab re pas lo la si i oule.

Mwan mon pa vwar okenn nesesite pou pourswiv bann alegasyon. Sepa in annan rapor preferansyel oubyen in annan komunikasyon ki in favoriz kote Gouvernman. Mon pa vwar i annan nesesite pou sa, pou sa ki nou pe fer ozordi.

Onorab Loze; Onorab Pillay mon'n pran ou *point of order*, silvouple terminen.

Onorab Loze mon pa anvi. Mon a dir ek tou Manm, nou pa la pou nou antre dan en largiman avek sa 2 *former Commissioners*. Sa 2 *Commissioners* in vin la lo zot bonn volonte, pou zot sey ede e eklersi travay ki bezwen ganny fer apre e prosesis ki bezwen ganny antreprann. So, mon pa anvi ki bann Manm i antre dan en largiman avek bann *Commissioners*.

Eski ou'n fer sa, eski ou pa'n fer sa? Eski ou'n byen fer, eski ou pa'n mal fer? Se pou eklersi sityasyon ki devan nou. Onorab Loze ou ankor annan en pwen ou le eklersi? Silvouple.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mwan mon anvi konpran eski, *stemming from* larepons ki Mr Green in donn nou, eski Mr Green i santi li apropiye ki enn;- in aksepte lenvitasyon Onorab Georges?

E si i pa ti krwar petet i ti'n dwatet *decline* sa lenvitasyon dan zefor pou prezerv kredibilite e lentegrite bann Komisyoner?

E Madanm Purvis, en dimoun ou konnen mon respe ou bokou, me selman ou osi eski ou pa santi ki ou i'n devret donn kopi sa rapor avek Speaker, ouswa avek Madanm Clerk olye avek en kote politik; en kote partizan dan Lasanble

ki ozordi nou pe lans en lapel pou bipartizan.

Mr Speaker, mon krwar mwan *in dealing with the Truth and Reconciliation Commission, the truth is material and is paramount to the debate!* Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Mr Green ek Madanm Purvis, mon pa santi poudir zot annan okenn lobligasyon pou defann zot lekor. Selman si otan ki zot kapab reponn bann kestyon bann Manm, mon envit zot.

Mdanm Purvis in lev lanmen.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Wi, senpleman pou mwan klarifye Onorab Loze, ki rezon ki mon ti donn sa rapor avek Mr Georges, se senpleman ki i ti dir mwan i *ok* pou fer sa, akoz li i pou pas kopi avek tou lezot dimoun konsernen. E an plis ki sa mon ti konpran ki, letan nou ti sorti deor nou ti demann enn bann dimoun, *staff* ladministrasyon, i dir Mr Pillay pa ti la. Pa ti-

(Interruption)

MR SPEAKER

Silvouple.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Well, mwan sa ki mon'n konpran. Akoz wi, mon konsern sete zisteman ki, enn, ki ou ti osi partisip dan sa *meeting*. Me osi, sirtou ki ou ti ganny en kopi sa konplet rapor, akoz ti annan - mon ti konpran ti annan sa problem ki zot pa ti kapab *download*.

MR SPEAKER

Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Onorab Pillay, se senpleman sa mon fason ki mwan mon ti konpran keksoz. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Pillay, mon pa pe antre dan en largiman ant Manm avek bann *former Commissioners*. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Mersi. Mr Green, ou kapab adrese?

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. An repons kestyon Onorab Loze. Mon pa ti vwar li inapropriye pou fer sa *meeting* avek Mr Georges, akoz i ti pou nou diskite *the way forward*.

MR SPEAKER

Tre byen, mersi Mr Green. Mon pou pran kestyon Onorab Esparon.

Onorab Pillay ou a ganny sans poz ou kestyon apre ler ou ler.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonzour.

MR SPEAKER

Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonzour bann *ex Commissioner*. Mon ti a zis anv klarye lo *timeline*. Dan bann rekomandasyon, sirtou letan mon regard kote kot *memory*, i annan serten *timeline* zot in mete, par egzanp pou enkli *human rights* li menm li, ki form par *the school curriculum e timeline* zot ti mete la se an 2023 a 2024.

An vi sa letan pe *elapse* la e sa pa ankor ganny fer, mon ti ava kontan konnen ki zot pe rekomannde konmsi, parski zot ti'n met 2023- 2024.

Kwa ki zot pe rekomannde pou sa?

E *further down* mon pe vwar osi zot ti'n demande ki sa *body*. Sa *successor body* osi i ganny formen *after 6 months* ki zot in prezant sa rapor. E rapor ti ganny prezante le 31 Mars e 6 mwan pe *already elapse*. Konmsi kwa ki pou ganny fer, ki zot pe ankouraze parski sa letan pe *elapse* e sa bann keksoz pa ankor ganny fer. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Madanm Purvis, ou pou pran laparol?

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Lo kestyon met bann detay konsernen ki sorti dan sa rapor dan bann programm lekol eksetera, mon'n - annefe pas kopi sa rapor avek PS Minister Ledikasyon e osi sa dimoun ki ansarz programm pou lekol; koman en fason pou ankouraz zot pou regard son konteni e vwar kote ki sa bann lenformasyon i kapab ganny mete dan programm.

MR SPEAKER

Mersi. Mr Green.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. An repons pou kestyon Onorab Esparon. Si nou la ozordi, se prezizeman akoz nou pa ti oule sa kalite keksoz i arive. Sa bann rekomandasyon ti fer, ti ganny donnen avek L'Egzekitiv le 31 Mars. La nou an Out. Nou ti a prefer vwar ki sa bann.

Pandan Avril, Me sa bann keksoz i ganny debat lo la, i ganny met- Sa ki ganny aksepte, aprouve i ganny met an plas. E se sa rezon ki nou ti annan en *meeting* ek *Leader Zafer* Gouvernman, parske se li ki reprezant Gouvernman e nou ti bezwen Gouvernman pou bouze pou fer sa bann keksoz arive. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mwan mon pa pou antre dan okenn deba personnel. Nou isi pou fer en travay e nou, nou pou fer nou travay.

Me mon bezwen dir en keksoz Mr Speaker e sa se ki mwan, mon pa bezwen pran lord avek okenn dimoun lo lekel pou mon vwar, a ki moman ki mon pou vwar zot e kote mon pou vwar zot!

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

Mon pa konpran akoz serten dimoun i krwar, ki mwan mon en prizonnyen, ki mon bezwen demann zot permisyon ler mon bezwen angaz avek okenn dimoun, pou anmenn en Mosyon devan Lasanble. E se sa ki mon'n fer Mr Speaker e se sa ki rikord i montre mon'n fer.

Alors mon pa la pou demann okenn leskiz, mon donn okenn leksplikasyon avek okenn Manm. Si zot kontan zot kontan, si zot pa kontan – *tough!* Zot fer zot travay, nou, nou fer sa ki pou nou. Pwen a laliny!

Mr Speaker, mon kestyon pou -. Mon premye seri kestyon - akoz mon annan plizyer e ou'n dir nou limit nou a 2 kestyon. Mon premye kestyon se pou regard en pti pe, ou plito pou demann avek Mr Green e Madanm Purvis lo sa ki zot in apel *the successor body*. Lo *the way forward*, sa ki zot in fek mansyonnen ki *the way forward* e ki ti en pti pe sa rezon ki nou ti rankontre.

I annan plizyer keksoz ki zot in dir ki fodre ganny fer. Enn se travay transkripsyon avek tradiksyon i bezwen fini. En lot se travay arshiv. Met zot bann travay dan en landrwa apropiye. E trwazyenm se, kontinyen reparasyon.

Ki mannyer eski zot vwar, ki sa bann keksoz ki malerezman zot, zot pa'n kapab kontinyen fer e ki ozordi nou trouv nou dan sa deba, pou nou regarde ki mannyer sa travay enportan ki zot in komanse, me ki pa'n fini, i a kapab terminen.

Ki mannyer zot vwar sa *successor body*, eski i pou fer tou sa bann keksoz? Eski pou annan plizyer *bodies* ki pou fer sa? Enn ki pou konplet travay tradiksyon ek transkripsyon; enn ki pou gard sa arshiv *for the future* e en lot ki pou *manage* reparasyon? Oubyen tousala i kapab ganny fer par menm *body*?

E lekel ki zot krwar ti ava bon pou lo sa *body*. Lekel ki konpozisyon sa *body*? Mon konnen ki sa in bezwen dan zot lespri e menm dan zot prezantasyon. Me mon ti a kontan ki zot eksplik nou ki mannyer zot vwar sa prosesis pe deroule. Sa se mon premye kestyon.

E mon dezyenm kestyon ki pli senp, ki mannyer zot vwar repozitwar zot arshiv; eski zot vwar li dan en landrwa dedye? Eski zot vwar li dan biro dan en Departman Gouvernman, oubyen dan Mize Nasyonal *or whatever*? Ki mannyer zot konsevwar sa repozitwar zot travay? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mr Green?

**FORMER COMMISSIONER
(TRNUC) MR MICHAEL
GREEN**

Mersi Mr Speaker. An repons kestyon Onorab Georges, nou - pandan letan ki Komisyon ti ankòr la, nou'n diskite lo sa zafer en *successor body*. Nou krwar ki i devret annan en sel *successor body* ki pran kontrol tou sa ki reste pou fer. I a annan nesesite pou anploy serten dimoun pou fer serten travay; par egzanp en *archive* ou pou bezwen ganny *curator*, kelkonk. Sa i en keksoz ki senp.

Dan mon prezantasyon, mon'n mete kwa ki nou krwar i devret annan lo sa *successor body*. Nou'n dir en dimoun sorti kot Minister Finans, en dimoun sorti kot Zidisyer, en ansyen Komisyoner, en manm Komite bann viktim e enn 2 ou 3 lezot dimoun ki a form sa *successor body* e i a pran sarz *carry on* ek tou sa ki nesaser.

MR SPEAKER

Mersi. Madanm Purvis ou a pran laparol.

**FORMER COMMISSIONER
(TRNUC) MRS MARIE-
THERESE PURVIS**

Ok, zis pou mwan azoute. Wi, nou sa ki nou ti mazin se ki, sa *successor body* i ava annan *oversight* lo tou sa travay ki

bezwen ganny fer. Me par egzanp lo kote transkripsyon e tradiksyon, nou annan deza dimoun ki ti pe fer sa. Nou ti annan en group dimoun. Ti annan serten volonter, i annan bann dimoun an deor ki ti pare pou zot fer li. Ti annan apepre en douzenn e sa bann dimoun i touzour pare pou zot fer li. Zot in dir zot kapab kontinyen ek sa travay.

Byensir zot espekte ganny en pti peyman. Me sa ki nou bezwen se en dimoun pou *coordinate* sa. Pou zis fer sir ki sa bann dimoun pe fer zot travay.

E dan propozisyon ki nou ti fer ti annan menm koman, lo ki baz konmsi sa bann dimoun i kapab ganny peye. Prezan, en fwa ki tou bann transkripsyon e tradisyon in ganny fer, e tou sa bann dokimantasyon prezan i bezwen ganny met lo *file*. Tou *file* ganny organize byen, korekteman, konplete. E apre sa bann *files* a ganny met dan sa landrwa ki nou pe demande, i devret ganny etabli; kot tou sa bann rikord *TRNUC* i ganny met an egzibisyon, ki omwen ki piblik i ganny akse avek.

National Archives i deza annan fasilite pou fer sa. Zot osi par egzanp annan en kopi nou rapor konplet, e zot in dir zot pare pou ede si zot ganny

demande, lo kestyon *archiving*.

Me tousala i devret ganny fer avek *oversight* sa *successor body*, pou fer sir ki tou keksoz i ganny fer dan en fason annord. Akoz otreman si ou annan diferan group dimoun ki sakenn pe fer son bout separeman, i pa pou marse.

MR SPEAKER

Mersi. Mr Green?

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. Nou ti a kontan vwar sa repozitwar pou sa dokiman i en landrwa kot piblik i ganny akse, zot kapab ganny akse avek bann rikord an ekrire, oubyen zot osi kapab ganny aske avek bann rikord odyo vizyèl.

I annan petet mon pa konnen, en posibilite met li dan sa nouvo *building National Library*, si i annan lespas ladan. I en landrwa santral kot piblik i ganny akse.

MR SPEAKER

Mersi. Mersi Mr Green. Onorab Lemiel ou kestyon?

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Green, bonzour Madanm Purvis. Tou nou bann zanfan

anler dan Galeri, tou dimoun ki pe ekoute.

Mr Speaker, mon kestyon i al anver Mr Green, akoz ler ou'n vini bomaten ou'n koz lo Komisyon i konsernen avek laverite. E ki mon osi mon santi e mon krwar ki nou devret annan laverite.

Me mon konsern i, mon ti ganny sans pou regard enn de bann sesyon *TRNUC* ler ti pase. E ti annan serten letan ki i ti vreman evidan, ki serten Komisyon a plizyer moman kot zot ti pe tir zot prop konklizyon dan serten keksoz ki bann dimoun ti pe rakonte *or* ti'n vin dir.

Dan sa ka, eski zot santi ki sa rapor ki zot in vin soumet avek Lasanble, ki zot in donn Prezidan, ki'n vin donn Lasanble, eski zot santi ki zot in ganny 100poursan laverite ki'n ganny mete dan sa rapor, atraver sa travay ki zot in fer?

Akoz pou mwan sa, ler ou pe gete i bann *hearsay*. Sa ki i dir in vwar, ki dir in tande, in fer. Me eski zot santi ozordi, ki zot in ganny laverite dan sa rapor ki zot in soumet?

Dezyenm kestyon, i annan bann rekomandasyon. Tou sa bann rekomandasyon ki'n ganny fer sorti, ki nou sipoze pou travay lo la, i al ver diferan lenstitisyon. E mon konsern i se ki, eski bann lenstitisyon konsernen ki dan

sa rapor, zot oblize fer tou sa bann aksyon ki dan sa rapor in ganny rekomande pou zot fer? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mr Green?

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. Onorab Lemiel an repons sa bann kestyon. Natirelman i presi enposib pou ganny 100poursan laverite dan tou ka.

Letan nou pe ekout levidans nou'n realize ki i annan serten temwen ki pa pe dir laverite. Me koman tousala in ganny rikorde, sak Komisyoner ti pran son *notes* anmezir temwen pe donn levidans. Apre nou asize ansanm koman en group, nou diskite, nou get si nou krwar sa dimoun oubyen non. E i annan kantite ka kot nou pa'n aksepte levidans, ki en dimoun in prezant devan nou.

I annan 371 ka kot i annan determinasyon. I pa vedir ki dan tou le 371 ki nou'n aksepte ki ti annan en vyolasyon. I annan kot nou dir nou krwar ti napa vyolasyon. Sa i premye kestyon mon'n reponn. Fer mwan rapel ou dezyenm kestyon.

MR SPEAKER

Dezyenm kestyon i lobligasyon bann lenstitisyon ki'n ganny mansyonnen dan rekomandasyon.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Tou sa bann rekomandasyon i la, pou ganny diskite par Lasanble Nasyonal. Pa nou, pa - Komisyon napa naryen pou deside. Komisyon pa egziste. Sa i pa obligatwar anver personn. Lasanble Nasyonal ki a deside kwa ki zot pou aksepte, kwa ki zot pa pou aksepte.

MR SPEAKER

Silvouple. Onorab. Mr Green, terminen ou.

Madanm Purvis in pare, *yes*.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Mon krwar, pou zis fer en klarifikasyon, lo ou premye kestyon lo zafer si nou krwar vremen nou rapor i reflekte laverite oubyen non. Osi byen ki ekout bann dimoun ki ti vin devan nou. Bann viktim, bann konplenan, bann *witness* ki ti vini pou zot, eksetera. Nou'n osi fer en travay *investigation*. Nou ti annan 5 dimoun anploye par Komisyon, e bann

investigators ki ti al rod plis lenformasyon lo sa ki sa bann dimoun in vin dir nou.

E sirtou bann lenformasyon dokimanter dan bann diferan departman, eksetera. Apre kestyonn plis dimoun ki'n ganny mansyonnen dan sa bann *statements* ki sa bann dimoun in vini fer.

Alors, nou krwar baze lo nou Lalwa ki ti dir nou pe fer desizyon lo en baz of *the balance of probabilities*, pa parey Lakour. *Me on the balance of probabilities* ki sa ki nou'n vwar finalman, osi byen ki diskite antre nou, e sa ki nou *investigators* in trouve, nou'n fer sa bann determinasyon. Sa i enn.

Lo ou dezyenm kestyonn, sa ki nou pe dir, dan propozisyon ki Mr Green i ti fer pli boner pou komanse, se sa ki *successor body* - sa lorganizasyon ki ganny mete pou vwar bann determinasyon ki *TRNUC* in fer, se sa *body* ki pou deside ki mannyer pou fer reparasyon. Ki konpansasyon pou donnen, eksetera.

Nou, si zot regarde dan nou bann rekomandasyon pou sak ka, nou'n dir i devret annakor avek nou *Reparations Policy*.

E dan nou *Reparations Policy* nou pa'n dir tel kantite larzan pou tel vyolasyon. Nou'n dir *up to* en serten

kantite. E alors i depan lo sa *successor body* ki a vin apre ki a etidye tou sa bann determinasyon ki nou'n fer e lo sa baz zot a fer zot desizyon. Sa ki nou pe dir. *Ok?* I kler?

MR SPEAKER

Mersi Madanm Purvis. Wi Onorab, ankor enn fwa. Pa dan en largiman, me si i annan okenn pwen ki eklersi.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mr Speaker, wi. Mon bezwen en pti leklersisman, akoz letan Mr Green in nonm Lasanble ki pou desid lo bann rekomandasyon, mon zis oule en pwen kler lo la. Eski i sa ki ou pe dir, oubyen nou, nou annan zis en deba pou nou fer.

Akoz ou'n dir Lasanble ki pou desid lo rekomandasyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Avan Mr Green i pran laparol, mon kapab fer en leklersisman lo pwen.

Lasanble pou prodwi en rapor, son rapor lo bann rekomandasyon. Savedir, mwan mon konpran lobligasyon Lasanble koumsa.

Mr Green, i kapab klarifye lo son pwennvi si i mazine. Mr Green.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. Mannyer mwan mon'n ganny en konpran, Lasanble i annan 4 zour pou zot diskite rapor *TRNUC* e fer rekomandasyon.

MR SPEAKER

Thank you. Fer rekomandasyon.

Onorab Cosgrow, ou kestyon.

HON WALLACE COSGROW

Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Cosgrow ou kestyon silvouple.

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker, i annan en klarifikasyon prosedir.

MR SPEAKER

Onorab Cosgrow poz ou kestyon silvouple.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker bonzour. Bonzour tou koleg. Bonzour tou etidyan Plaisance Segonder dan Galeri anler, e bonzour tou manm piblik.

Mr Speaker, bomaten lentrodiksyon Mr Green devan nou in koz lo - in koz for lo bipartizan ler in komanse. Sa prosis ti enn ki ti komans bipartizan. Me i paret mwan ki *going along* i pa'n neserman bipartizan. Lefe

ki Mr Green, Madanm Purvis in zwenn avek Onorab *LGB* separeman, *knowing full well* Mr Speaker ki se ou ki latet Lasanble Nasyonal.

So, si nou anvi fer e en legzersis bipartizan, okenn keksoz ki bezwen ganny fer, i bezwen ganny fer atraver Lasanble Nasyonal, atraver ou lofis e lofis Clerk.

E Mr Speaker, in ganny dir, in ganny met lo rikord, Onorab Gorges in deza dir ki poudir ki *TRNUC* ti zot seval batay. *Now*, i annan en kantite kestyon lo kredibilite. Kredibilite rapor *TRNUC* an vi tou sa bann fe ki pe sorti ozordi, eski in annan lezot *meeting* ki'n ganny fer?

Eski in annan kontribisyon Onorab Georges ouswa son parti dan finalite sa rapor? E pou mwan Mr Speaker, zot bezwen klersi sa pou nou koman bann *ex Commissioner*. Eski zot santi zot in fer ase konsiltasyon avek tou lede parti, vi zot rapor, zot *process* i sipoze enn bipartizan. Eski zot satisfè ki sa rapor ki devan Lasanble Nasyonal ozordi i enn ki reflekte bi partizan?

E dezyenm Mr Speaker, anvi Mr Green in koz lo *submission of rapor* pou met devan Lasanble Nasyonal. Mon pou zis *remind* Lasanble, manm piblik ki pe ekoute, seksyon 11(4) Lalwa *TRNUC*. I

dir zot met sa rapor avek Prezidan e Prezidan i bezwen fer sa rapor final al piblik e *lay a copy before the National Assembly withing a month* ki zot in resevwar.

E Lalwa i al la Mr Speaker. Lalwa pa dir si Lasanble Nasyonal i devret fer en rapor, en rekomandasyon. E tout fason. Mon ti a kontan bann *ex Commissioners* i dir nou, eski sa rapor ki'n ganny donnen avek Prezidan avek Lasanble Nasyonal, eski nou kapab fer - eski i annan posibilite pou fer okenn amannman dan sa rapor ki zot in donnen? Eski i pou korek, i pou normal pou fer okenn lopinyon, ouswa lamannman lo sa rapor ki zot in donnen? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon bezwen adres ou bann pwen. Lo premye pwen, lo premye ki *meeting* ki'n annan, ki Komisyoner ki kominikasyon zot in annan, nou pa pe antre ladan. Sa kestyon in ganny reponn. Mon konpran ou'n fer sa.

HON WALLACE COSGROW

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab silvouple.

Ou'n fer sa pou ou fer le pwen ki i pa bipartizan e se

pour sa ki mon'n les ou koze, akoz ou le fer le pwen ki i pa bipartizan. Mon'n permet sa.

Me selman lo ou dezyenm pwen, si Lasanble i kapab fer *amendments*, okenn sanzman dan sa rapor? Evidaman non. Rapor *TRNUC* i Rapor *TRNUC*. Lasanble i a fer son rapor pou li baze lo la. Mersi, nou pou pas lo prosen kestyon.

HON WALLACE COSGROW

Be mon kestyon pa'n ganny reponn.

MR SPEAKER

Wi, ale. Ou klarifikasyon Onorab?

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker, mon klarifikasyon. Mon kestyon mon'n met devan sa 2 *ex Commissioners*. *Now*, mon ti a kontan ganny zot lopinyon. Si nou pa kapab fer naryen, ki rapor nou pe fer? Ki pou abouti nou? Dan kwa ki pou abouti nou?

So, i en legzersis dan *futility!*

MR SPEAKER

Hold-on. Hold-on, ou'n poz ou kestyon lo si Lasanble i kapab fer en sanzman dan rapor *TRNUC*? Evidaman non, sa kestyon pa kapab ganny leve. Ou pa kapab fer sa. Ki

manner ou kapab fer sa?
Mersi. Mersi.

(Interruption)

HON WALLACE COSGROW

Akoz ou ki pe reponn mwan?
Mon ti ava kontan ganny-

(Interruption)

MR SPEAKER

Mersi. Mersi. *Order!* Mon pe reponn ou.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab Pillay, silvouple.

Mon pe reponn ou, akoz i mon responsabilite pou diriz sa sesyon kestasyon. E kestasyon ki pa valab mon bezwen eksplike ki i pa valab.

Madanm Purvis ou kapab fer en komantr.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Zis ankor pou klarifye Onorab Cosgrow, byensir Lasanble pa pe kapab sanz naryen dan Rapo TRNUC. I Rapo TRNUC. I sa ki nou nou'n prezant avek Prezidan, eksetera. I dan domenn piblik apre tou. I pa kapab ganny amande.

Me sa ki Lasanble i sipoze diskite, sirtou dan sa

rapo, se sa 40enn rekomandasyon ki nou'n fer lo bann diferan pwen ki'n sorti dan sak sa bann volim. Sa ki nou espekte ki Lasanble pou *focus* lo la dan zot deba.

Mon mazin ou bezwen ou'n vwar sa bann rekomandasyon e zot ase solid. Wi.

MR SPEAKER

Mersi. Klarifikasyon Onorab?

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker, zot in ganny en manda pou fer sa prose ziska komansman ziska finisyon avek son rekomandasyon. Eksi zot santi dapre zot lekspertiz, travay ki zot in fer, zot in ekout tou sa bann ka. Eski zot santi ki i pou normal e apropiye pou Lasanble Nasyonal prezan revwar zot rekomandasyon e resanz zot rekomandasyon e non pa - Mon pa pe koz lo rapo la en? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Madanm Purvis.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Ankor wi, pou klarifye. I pa rekomandasyon ki nou'n fer dan sak sa bann ka. Mon krwar i annan en konfizyon la. I pa rekomandasyon ki nou'n fer lo sak sa bann ka ki

Lasanble i sipoze pou repas lo la.

Parey mon'n eksplike taler, sa i sipoze travay ki sa *successor body* i sipoze fer. Sa ki nou pe dir Lasanble i devret vwar, se bann rekomandasyon avek sa bann rapor. Sa 5 *volume* la, i annan osi en lalis *recommendations of TRNUC* ki ti dan, tou sa bann kopi ki zot ti ganny donnen la. Se sa ki nou pe dir.

MR SPEAKER

Thank you Madanm Purvis.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Well, be pou zot diskite bann rekomandasyon TRNUC, wi. Me sa bann rekomandasyon i pa spesifik a okenn ka li; sa 47 rekomandasyon. I bokou pli zeneral, lo ki sa ki Gouvernman oubyen la kot lenstitisyon i devret fer pou ede ki sa bann keksoz i pa zanmen arive ankor. Sa ki rekomandasyon i baze lo la.

MR SPEAKER

Mersi.

(APPLAUSE)

HON WALLACE COSGROW

I enportan ki mon klarifye.

MR SPEAKER

Pou fer kler-pou fer kler lo ki mannyer nou vwar travay Lasanble. Rekomandasyon Lasanble i pou sa *successor body*. Sa *successor body* in ganny definir anba Lalwa. So, se sa loptik ki Lasanble i bezwen pran pou son prop deliberasyon.

Mon a pran kestyon Onorab Herminie.

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker. Pa en kestyon, en klarifikasyon. Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab.

(Interruption)

HON WALLACE COSGROW

Non, mon bezwen klarifye mon lekor, Mr Speaker.

(Interruption off-mic)

MR SPEAKER

Mersi. *Order!*

HON WALLACE COSGROW

Akoz mannyer in sorti ou a krwar mon pa'n....

(Interruption off-mic)

MR SPEAKER

Order! Order! Onorab Cosgrow pe antre dan en largiman. Nou pran Onorab Herminie. Ou kestyon?

HON WILBERT HERMINE

Bonzour Mr Speaker. Bonzour panel e bonzour tou dimoun a lekout e bann etidyan dan Galeri.

Mr Speaker, be la pli ale nou pe desann dan konfizyon la. Mon vreman anvi konpran, Mr Green i dir nou koumsa in zwenn avek Onorab Georges pou diskite *way forward*.

(Interruption)

MR SPEAKER

Stop! Stop! Arete! Onorab. Onorab Herminie, nou'n dil avek sa pwen. Nou pa pe retourn lo la. Si ou annan en lot kestyon ou kapab poz li. Si non, nou pe kontinyen.

HON WILBERT HERMINIE

Mr Speaker, be ou pa ankor tande mon kestyon. Mon pe met konteks lo mon kestyon.

MR SPEAKER

Wi. Wi. Selman mon pe dir ou kestyon lo *meeting* avek Onorab Georges nou'n dil avek.

HON WILBERT HERMINIE

Wi, be aköz i dir koumsa in zwenn avek pou dil avek *way forward*. Be nou Lasanble, nou pa kapab met en *charge* lo Gouvernman nou. *So, way forward* i bezwen diskite ek Egzekitiv. Sa pwen ki mon ti anvi fer sorti. E ou'n koup

mwan, ou'n anpes mwan dir sa.

MR SPEAKER

Mersi.

HON WILBERT HERMINIE

Mon kestyon Mr Speaker, lo kestyon prosedir *TRNUC* ler mon gete ki prosedir ki zot in met an plas. Aköz nou konnen i annan serten bann *case* ki'n pas devan zot ki'n deza fini ganny *dealt with*, ki'n deza fini ganny konpansasyon. Ki zot sistenm ki zot in met an plas pou anpes *double recovery*? Sa i enn.

Epi dan zot rapor mon pe gete, dan zot Lalwa, zot *mandate*. Si nou kapab apel li sa, zot pe dil ek bann *case*, bann *hearing from 77* ziska '93. Be aköz i annan serten lenstan ki zot in al apre 1993 non pa avan 1977? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Komisyoner. I annan pwen la ti ankor annan pou adrese?

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mr Speaker, mersi. Lo kestyon *double recovery*. Dan enn de ka kot en ka in fini ganny *settle*, i ganny tire dan lalis ka. Ki vedir i pa pou repas ankor devan sa *successor body* si sa i ganny apwente.

Dezyenmman lo akòz nou'n al pli lwen ki '93, se ki Komisyon ti konsidere ki menm parti ki ti fer koudeta ti reste o pouvwar ziska 2020. E ki ti menm prensip ki ti kontinyen ziska 2020.

(Interruption and laughter)

MR SPEAKER

Mersi. *Order!* Byen. Mr Green ou'n terminen?

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Non, Mr Speaker, mon ti pe esper Mr Pillay.

(Interruption and laughter)

MR SPEAKER

Mersi.

(APPLAUSE)

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Ler mon dir menm keksoz in kontinyen, in annan Claude Monnaie. Claude Monnaie ti ganny touye apre '93. I annan en kantite ka nou kapab al lo la. Lir sa rapor zot a vwar. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Hon Herminie ou annan en klarifikasyon?

HON WILBERT HERMINIE

Mr Speaker, be nou pe fer en enteraksyon kordyal avek panel. Mon'n donn li 2 kestyon ki mwan mon'n vwar li de kestyon pertinan pou ganny lenformasyon. Be sa kalite larepons ki nou pe gannyen, sanmenm sa ki pou napa lespri bipartizan, ou trouve?

MR SPEAKER

Onorab.

HON WILBERT HERMINIE

Akoz apre '93 nou ti antre dan trwazyenm repiblik. Mr Green pa kapab vin dir mwan koumsa ki ti annan menm kalite rezim. Be i pa *fair*. Ou bezwen *intervene* Mr Speaker!

(Interruption)

MR SPEAKER

Mersi.

(Interruption)

HON WILBERT HERMINIE

Mon kestyon ti senp mwan. Mon kestyon ti senp...

(*Interruption*)

HON WILBERT HERMINIE

...se akoz zot in sorti an deor zot Lalwa. Ou ti ava donn mwan en leksplikasyon senp.

Mwan mon ti anvi konnen pou Lepep Seselwa deor ki sa leksplikasyon ki zot in al apre '93? *Simple as that.* Non pa avan '77! Setou kestyon ki ti pe demande. I ti senp ki sa ki pou al dan en..

MR SPEAKER

Ok. Onorab e tou bann Onorab zot pa la pou akiz bann *former Commissioners*. Nou la pou eklersi travay ki bezwen ganny fer.

Onorab. Avan mon pas lo lot kestyon, Madanm Purvis ou anvi azout en pwen lo la.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Wi, mon krwar ankor pou klarifye pou Onorab Herminie. Rezon ki nou ti pran bann ka ki ti pare '93 sete zisteman letan nou'n fer investigasyon dan sa bann ka nou'n vwar ki i annan serten menm *behaviour*. (Ki mannyer nou dir sa) menm pratik ki ti pe kontinyen an term entolerans pou serten pwennvi lo kote politik.

Se sa. Me sa ki prezan i fer sa bann kantite presyon. I annan dimonn ki'n perdi zot

lavi. I annan dimoun ki ti ganny arete. I annan dimoun ki'n... Sa bann keksoz ti kontinyen e si zot regard sa bann ka i tousala dan rapor. Nou'n montre kote ki sa bann labi drwa imen ti ganny kontinyen apre '93. Istorikman sa i korek. Nou bezwen dir.

MR SPEAKER

Onorab Herminie, ou'n demann ou kestyon, ou'n demann klarifikasyon. Mon prorpo...

Pa fer naryen, Komisyoner in reponn dapre leksplikasyon ki i annan pou donnen. Onorab Aglae ou annan kestyon.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonzour panel, tou bann etidyan ki dan Galeri, tou Manm Onorab e tou dimoun ki a lekout.

Mr Speaker, Mr Green in fer nou konpran ki sa rapor i en rapor final ki naryen pa kapab sanze ladan. Mon retourn ver Lalwa *TRNUC*, prezizeman i annan Lartik 10, 11(1)(2)(3) kot i fer en mansyon bann letap pou soumision rapor. E i fer kler poudir tou rapor, *findings, investigations*, bann desizyon i ganny soumet devan Prezidan.

E rapor final, *include the finding decisions* e bann rekomandasyon. Apre rapor

final pou ganny soumet devan Lasanble e apre dan 11(5) i dir, "The President, who shall cause them to be deposited with the Curator' of the Seychelles Archives".

E zot in fer mansyon en *successor body* la. Mwan mon pe swiv Lalwa mwan, ki Lalwa i preskrir, ki Lalwa i donn zot, *ok?*

Premye kestyon, napa mansyon Lasanble Nasyonal ki pou diskit okenn *findings*, okenn *recommendations* dan sa Lalwa. I dir ou *lay* en rapor. Diferan rapor in ganny *lay* devan sa Lasanble Nasyonal. In ganny *report* lo la. Lo la prezan mon ti a kontan premyerman, kan eski sa rapor final li menm li pou ganny depozite parey Lalwa ti'n ganny dir avek *Curator of the National Archives*. Akoz mon'n tann nonm zot pou annan *a successor body*. E kan tou dokiman i *State House*, apepre 6mwan mon krwar ki rapor in ganny *submit*. Sa i mon premye kestyon, akoz mon pe swiv Lalwa mwan.

Prezan, mwan mon santi poudir Mr Speaker, ou pe *allow the Assembly* pou antre dan en fason *into disrepute*, kot i konsern sa rapor.

Si nou ti anvi rapor i ganny debat lo rekomandasyon, senpleman vi ki zot annan bon konsiltasyon

avek Onorab Georges, zot ti a kapab anmenn en lamannman dan Lalwa ki a permet sa ganny arive.

MR SPEAKER

Mersi.

HON EGBERT AGLAE

Sa i mon lopinyon Mr Speaker, akoz mon santi Lasanble pe ganny trennen dan en keksoz ki L'Egzekitiv ki sipoze pe pran bann desizyon lo la.

MR SPEAKER

Permet Mr Green reponn.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr speaker. Larepons pou kestyon Onorab Aglae, mon bezwen fer sorti ki mwan mon pa kapab dir ki kan Prezidan pou fer *quoi ce soit*. Lalwa i dir Prezidan i a depoz sa bann rikord avek *Curator National Archives*. Sa i depan lo Prezidan.

Ou prezan ou, dezyenmman ou dir nou ti'n kapab demande pou anmenn en lamannman. Mon'n fer kler depi o komansman poudir nou napa okenn *standing* dan okenn komite, dan okenn Komisyon. Nou manda in fini le 31 Mars. Nou senp sitwayen. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Mr Green. Prezan mon pou reponn kestyon lo rol Lasanble. Onorab Aglae in fer le pwen ki napa okenn landrwa dan Lalwa ki dir, ki Lasanble pou fer rekomandasyon.

Lasanble in ganny en rapor ki'n ganny depoze devan li. Lasanble i annan drwa fer tou sa ki i le avek sa rapor. Si Lasanble i oule fer en *hearing* lo sa rapor, si Lasanble i oule zis met sa rapor dekote, i kapab fer li. Sa i privez Lasanble.

Nou pou pran poz la e nou pou re pran travay. Nou a re pran travay 11er 05. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Nou a kontinyen avek kestyon bann Manm. Me mon a rapel bann Manm ki bi sa sesyon se pou nou eklersi travay ki devan nou, sirtou koman Lasanble. Bann Manm nou pa la pou nou argimante oubyen ziz bann Komisyoner. Mersi, fer atansyon zot kestyon silvouple. Mon a pran kestyon Onorab Gabriel.

HON CONRAD GABRIEL

Mersi Mr Speaker; bonzour tou dimoun. Bonzour *Commissioners*. Vi ki dan Lalwa pa'n fer provizyon pou *successor body* ki nou'n tann

plizyer repriz in nonmen, ki mannyer zot pe koz nou *successor body*? Zot in vin devan nou Lasanble plizyer repriz pou amann zot Lalwa. Eski zot pa ti vwar li neserer pou met *successor body* vi zot ti ankor *eligible Commissioners*? Eski sa pa montre nou zot pe fer zafer deryer zafer? Mersi.

MR SPEAKER

Mr Green.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Nou ti fer sizesyon pou annan en *successor body* dan en rapor ki nou ti fer, enn bann rapor enterim depi 2021. Nou ti dan en pozisyon kot nou kapab fer en demann, fer sizesyon. Me nou pa kapab ordonn personn fer nenport kwa.

MR SPEAKER

Mersi. Mersi Mr Green. Mon a pran kestyon Onorab Vidot.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, tou Manm Onorab. Mr Green avek Madanm Purvis e tou manm piblik ki a lekout.

Mon 2 kestyon, premye Mr Green. Ou'n dir nou ki preski dan repons ki ou'n avek

Onorab Lemiel, ou'n dir nou ki preski enposib pou ganny 100poursan laverite, zeneralman parey dan rapor.

Alors ki garanti zot pe donn nou, ki en dimoun ki pou servi sa rapor koman en referans demen pou lenformasyon, ou kapab garanti nou ki korek e reprezant vre listwar baze lo bann lensidan ki'n arive 1977? E dezyenm,

La deor nou annan piblik ki pe eksprim konfizyon aköz Mr Green in dir en keksoz e Madanm Purvis i dir otreman ki kontradwir. E i enportan ki zot kler dan zot repons, pour ki napa sa konfizyon pou piblik ki pe swiv nou la deor.

Eski sa fason ki *Truth* in fer son travay, zot pa asir nou poudir in annan, zot in vwar poudir in annan linite, in anmenn linite pou pei dan sa prose? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mr Green ti a kontan adrese.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Ou premye kestyon lo manner nou'n fer nou travay. Tou ka ki'n ariv devan nou premyerman, sa konplenan i fer en deklarasyon sou serman.

Dezyenmman, sa deklarasyon i ganny egzaminen par enn oubyen plizyer Komisyoner pou vwar si i annan en ka *prima facie*.

Ler sa in ganny fer, si nou krwar i annan en ka, nou apel sa dimoun, nou ekout li. En panel, e tou *Commissioners* i la, nou ekout li. An menm tan i annan bann *investigators* ki fer resers; depi zot landrwa travay, depi si en kestyon later kot Biro Lanrezistremman. Si en zafer lapolis kot Kordgard Santral oubyen partou kot ki annan rikord zot kapab ganny akse.

Ler prezan nou'n ekout tou temwen dan en ka, nou evalye si zot in dir laverite oubyen nou. Lalwa Komisyon i pa demann li pou ariv menm standar ki en Lakour. Pou Komisyon i dir ou "*on the balance of probabilities*."

Savedir i plis ki posibil ki sa keksoz in arive. E mon krwar sa nou'n reisi fer li. Me parey en Lakour, zanmen ou kapab konnen 100poursan si tou sa ki ou'n tande i laverite.

MR SPEAKER

Mersi Mr Green. I ti annan en lot pwen. Ou ti a kontan zis rapel ou dezyenm pwen Onorab.

HON AUDREY VIDOT

Mon annan en dezyenm kestyon. Eski sa fason ki zot

in travay, zot in vwar in amenn linite dan prose? E en leklersisman lo ou repons. Lo premye.

Lo pwennvi en paran ki demen enn son zanfan ki pe fer referans ek sa dokiman; ou'n dir ki i pa 100poursan laverite. E pran i anvi ki son zanfan i konnen en keksoz ki kredib, pou li ed li konn en keksoz ki vreman in arive.

So, baze lo la ki mon ti pe le li en pe pli kler.

MR SPEAKER

Mersi, nou konpran ou dezyenm mwan. Mr Green.

Mon krwar pwen sete si zot krwar sa travay pou anmennen linite.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. Nou espere. Nou pa kapab garanti.

MR SPEAKER

Tre byen. Mersi Mr Green. Onorab Pillay, ou kestyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mersi Mr Chairman, *sorry*.

Mr Chairman, mon ti a kontan ganny serten kalifikasyon lo serten *statement* ki'n ganny fer. En serten *statement* ki kontradir kanmarad dan sa Lasanble.

Premye *statement* ki nou'n gannyen par Mr Green, se ki Lasanble ki pe al desid lo bann rekomandasyon. Mon'n lir tou bann rekomandasyon ki dan sa rapor, in fini ganny prezante *as* rekomandasyon *to the report* avek Prezidan.

Alors mon ti a kontan ganny en klarifikasyon. Ki rekomandasyon egzakteman ki Lasanble i sipoze fer desizyon lo la parey ou'n dir *verbatim* la bomaten dan Lasanble?

Mon dezyenm pwen ki mon ti a kontan ganny klarifikasyon lo la. Eski sa rapor i konplet, par lefe ki i dir ki tou dokiman ki sipoze form par sa rapor osi i bezwen ganny prezante. Me par kont lalis *perpetrators* ki asosye ek sa rapor pa'n ganny donnen ek Lasanble Nasyonal. E atraver en korespondans ki mon ti gannyen ek Speaker Lasanble Nasyonal, in konfirman ki ou ou'n donn en *file* Prezidan ki annan lalis bann *perpetrators* ladan.

Eski ou kapab dir nou si sa i korek oubyen non. Akoz dan sa ka *then* i pou Speaker Lasanble Nasyonal ki pe *mislead* mwan.

E mon dernyen pwen lo sa size. Lo sa kestyon ki ou'n koz lo en *successor body*. Ou'n dir poudir ou'n anvoy en rapor enterim kot Prezidan depi 2021. E Prezidan ni en

aksyon, naryen i pa'n fer lo sa rapor enterim ki demann en *successor body*.

Nou, nou pa konnen ki poi paramet travay sa *successor body*. Nou pa konnen ki son fonksyon. Nou pa konnen ki pou son rol. Probableman zis Onorab Gorges ki konnen. Nou pa konnen ki i sipoze fer. Me ozordi ou vin dir ek nou koumsa poudir i sipoze annan en *successor body*.

So, kote ki annan sa bann paramet travay ki sa *successor body* i sipoze fer e ki fason ki nou Lasanble nou pou konnen ki sa *successor body* i sipoze fer?

Akoz Chairman, Speaker in dir poudir an relasyon ek sa rapor, Lasanble i kapab fer nenport kwa ki i anvi. Me selman Speaker i dir nou kapab fer nenport kwa. Ou, ou dir nou sipoze pe aprouv bann rekomandasyon. Madanm Purvis i dir nou pa kapab sanz naryen dan rapor. So, lekel ki pe koz laverite la. Mon ti a kontan ganny kalifikasyon lo sa bann size Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

E mon ti a kontan met lo rikord Mr Speaker, ki zour ou ti vin vwar Onorab Georges -

Mr Speaker, ou a servi mon temwen, mon ti dan *meeting* avek ou e personn pa ti *alert* mwan poudir zot ti pe rod mwan. So, zot pa'n vin Lasanble pou zot vwar mwan. Mersi.

Speaker i a *deny* si mon pa ti dan *meeting* avek li. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mr Green, Onorab Pillay in lev 3 pwen. Mon a les ou adrese.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. Lo kestyon bann rekomandasyon. I dan rapor. Rapor i annan 5 volim epi i annan detrwaz paz rekomandasyon, i annan 47. Sa bann rekomandasyon i pa konkret. I rekomandasyon ki'n ganny fer, me personn pa ankor deside pou dir wi, tou sa bann rekomandasyon in ganny aksepte par L'Egzekitiv oubyen non.

Lasanble Nasyonal mon krwar i annan lotorite pou zot diskite, pou dir sa nou dakor avek, sa nou pa dakor avek.

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Silvouple, les Mr Green reponn.

**FORMER COMMISSIONER
(TRNUC) MR MICHAEL
GREEN**

I pa vedir ki ou kapab pran sa rapor sanze. Ou kapab fer rekomandasyon ou osi pou sanzman dan sa rapor e sa i a ganny fer mon krwar par L'Egzekitiv.

MR SPEAKER

Mersi. Dezyenm pwen Mr Green i lo rapor konplet e lalis *perpetrator*. Eski mon'n vwar en lanmen.

**FORMER COMMISSIONER
(TRNUC) MR MICHAEL
GREEN**

Sorry Mr Speaker.

MR SPEAKER

Madanm Purvis? Wi. Madanm Purvis ou kapab pran laparol.

**FORMER COMMISSIONER
(TRNUC) MRS MARIE-
THERESE PURVIS**

Mersi Mr Speaker. Zis pou konplet sa ki Mr Green in dir lo sa kestyon *the successor body*. Dan sa bann rekomandasyon pli zeneral ki nou'n fer, dan rapor final, i annan enn ki dir egzakteman kwa ki sa *successor body* i sipoze fer. "It has the mandate to ascertain the measure of reparations owed eksetera, eksetera, eksetera.

I dir kwa an gro, me apre ler sa *successor body* i ganny met an plas i ava fer son *terms of reference* baze lo sa. Nou espekte. Sa, sa enn.

Lo sa kestyon *list of perpetrators*. Sa lalis *perpetrators* pa ti zanmen form parti nou rapor final, ki ti ganny donnen avek Prezidan. Bann *perpetrators* i ganny nonmen dan sak ka. Dan sak ka, dan tou bann *case determinations*, ok?

Lalis ki nou ti fer ti form parti bann dokimantasyon ki nou nou'n met ansanm pou nou fer referans avek, eksetera; bann let ki ti ekrir bann *perpetrators*. Me sa i pa ti form parti nou rapor final. E se pour sa rezon ki ler rapor in ganny pase avek zot, sa 5 volim avek bann rekomandasyon, sa lalis *perpetrators* pa'n enkli ladan akoz i pa ti form parti sa rapor ki prezan la i dan domenn piblik.

MR SPEAKER

Mersi MadanmPurvis. Mr Green ti'n lev lanmen. Ou ti a kontan azout en keksoz?

**FORMER COMMISSIONER
(TRNUC) MR MICHAEL
GREEN**

Mersi Mr Speaker. I annan en lalis ki ti ganny soumet avek Prezidan. I pa form parti nou rapor. I en keksoz ki nou pa'n

fer li piblik akoz sa ki ou apel *due process*. Sa bann dimoun i bezwen ganny en sans konnen poudir zot in ganny nonmen koman *perpetrators*. Zot annan en serten letan pou zot reponn e apre la Prezidan a deside, lekel sa bann *perpetrators* ki pou ganny anvoy devan *Attorney Zeneral* pou *carry on* en pe pli lwen.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Onorab Pillay, ou le en klarifikasyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker, mon oule raise en *matter of privilege*. Premyerman, mon annan korespondans ki ou ti anvoy mwan kot ou dir avek mwan koumsa poudir ou'n konfirman poudir Mr Green in dir ek ou koumsa poudir in donn Prezidan en *file* ek bann lalis *perpetrators* e ki sa *file* i konfidansyel.

Lalwa i dir tou dokiman, tou *findings* i sipoze form par sa rapor. Lalwa i dir sa. Tou dokiman, tou *findings* e *the final report*. Lalwa i koz lo en *final report* i devret ganny soumet avek Lasanble Nasyonal. Ou, ou'n dir ek mwan poudir ti annan en lalis. Madanm Purvis i dir ti napa en lalis. Mr Green i dir ti annan en lalis. Sa premye keksoz ki mon pe vwar la bomaten la.

Dezyenmman Mr Speaker, dezyenmman en keksoz enteresan ki pe *come out* la. Taler Madanm Purvis i dir ek nou, nou pa kapab sanz naryen dan sa rapor.

Akoz nou, pa nou ki'n asize e ki'n ekout bann *witness*. Se *TRNUC* ki'n fer son travay. E dan rapor *TRNUC* pa mansyonnen okenn par ki Lasanble Nasyonal i annan pouvwar pou revwar son bann rekomandasyon ki in fer dan son rapor ki in donn nou.

Sa bann rekomandasyon ki mon pe lir ki enkli *amongst others* ki an konsern sa *successor body* ki mon pe lir la. E ki pou mwan zot ti'n devret vin avek en dokiman ki montre fonksyon e rol sa *successor body*. Me sa pa'n ganny fer sa. Prezan la nou pe ganny dir 2 diferan keksoz.

E trwazyenm prezan, se Prezidan ki pou deside lekel *perpetrators* ki pou al Ankour. Lekel *perpetrators* ki pa pou al Ankour.

Be nou annan en Konstitisyon nou! Konstitisyon i dir proteksyon egal devan Lalwa. Ki mannyer Prezidan li i kapab *supersede* Konstitisyon e pran pouvwar dan li menm? E ou Mr Speaker, e Onorab Lemiel i kapab servi temwen, ou ti dir avek nou dan *meeting ABC* ki Lasanble pa kapab sanz sa

ki'n ganny ekrir dan sa rapor!
I lo *minutes*. Ou ti dir.

E lot keksoz ki ou'n dir taler se ki nou kapab fer sa ki nou anvi lo sa rapor. Se pour sa rezon ki mon pe demann sa kestyon. So, Mr Green, pour enn fwa pour tou vin kler ek nou. Eski Lasanble Nasyonal i annan drwa sanz bann rekomandasyon ki *TRNUC* in mete dan sa rapor, ki mon pe lir la *as part of the-*

Les mwan fini. *As part of the final report.*

Sa ki mon'n demann ou. Ou'n dir mwan wi. Madanm Purvis i dir mwan non. Eksi mon kapab ganny en larepons konkret lo sa size.

Dezyenmman, Lalwa i dir, tou dokiman, *findings*, rekomandasyon, bann *findings as to a list of perpetrators is part of the findings and they should be part of the final report.*

Ki mannyer ou pou swazir ki dokiman pou donn mwan. Ki dokiman pou donn L'Egzekitiv. So, ou bezwen *provide* nou osi ek sa lalis aköz nou pe fer en deba dan labsans dokiman. E *all along* ou'n *avoid*, ou pa'n ni menm vin devan pou dir ti annan en lalis.

Personn pa'n oule koz lo la e la ki nou pe tande poudir avek ou i annan en lalis. Ek lot i dir ti napa, zot in fer

determinasyon dapre bann *case*.

MR SPEAKER

Mersi Onorab.

HON SEBASTIEN PILLAY

So, mon ti a ganny en konpran egzaktaman ki pe pase ozordi bomaten.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab mon pa kontan.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker ou pa en Komisyoner, les li reponn silvouple!

(Interruption)

MR SPEAKER

Mon pe dir ou en keksoz dabor. Onorab. Onorab mon pa aksepte sa komanter ki'n fer e mon pe demann ou *retract*.

(Interruption)

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, mon ava *retract* sa komanter ki mon'n fer e mon...

MR SPEAKER

Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

...e mon ti ava apresye bann Komisyoner i reponn mon kestyon.

MR SPEAKER

Mersi. Mersi. Sa ki mon pe dir Onorab se ki mon pa kontan lafason akizatwar ki serten ou bann kestyon in ganny mete. Nou pa la pou nou akiz Komisyoner si in byen fer oubyen si i pa'n byen fer.

Me selman avek sa mo, mon pou permet Komisyoner reponn pwen ki ou'n leve.

Mr Green.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. An repons kestyon Onorab Pillay, mon pa'n dir li poudir Prezidan ki pou deside sa ki al Ankour. Kantmenm ou vir ou latet, mon ti dir Prezidan pou anvoy kot *Attorney Zeneral*.

MR SPEAKER

Mersi. Mr Green, okenn lot pwen.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

I annan en lalis, me parey mon'n dir avan sa lalis i ganny respekte. I respekte drwa dimoun ki'n ganny nonmen lo la, pou zot ganny enformen ki zot lo sa lalis. Pa kapab zis pran li met li dan domenn piblik.

I annan en seksyon dan Lalwa *TRNUC* ki dir ou piblik i

annan drwa ganny akse avek levidans ki'n pase dan bann ka ouver, *open*. Bann ka ki'n pase prive, i ganny drwa gard konfidansyel. E ofet i annan en rekomandasyon ki nou'n fer ki sa bann seksyon prive i ganny garde konfidansyel.

MR SPEAKER

Mersi Mr Green.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Bon, mon a pran kestyon Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. I paret mwan i annan en *misapprehension* ki pe ganny anvoye deor.

Mwan mon ti a kontan ki *Commissioner* i konfirm avek nou poudir - akoz lenpresyon ki pe ganny donner se ki bann *perpetrator* pa ganny mansyonnen okenn par dan rapor. Me selman dan *final determination* bann *determination of bann cases*; e si ou kapab konfirm avek nou poudir bann *perpetrators* anefef, i ganny mansyonnen dan tou sa bann ka.

E dezyenmman Mr Speaker, mon bezwen dir, laverite i ofans son met e

sirtou sa parti ki'n *involve* dan bokou sa bann atosite ki'n arive dan lepase.

Mr Speaker, en lot *misapprehension* ki mon krwar pe ganny kree deor, ki mon ti a kontan *Commissioner* i klarifye. Lenpresyon ki sirtou 2 Manm in dir se ki sa rapor i baze lo *hearsay*, i pa laverite. Zot pe donn lenpresyon *comme quoi* ki tou sa bann dimoun ki'n vin devan *TRNUC* in koz manti Mr Speaker! E sa i *sad* - i fer onte!

Mon kestyon baze lo rekomandasyon ek reparasyon Mr Speaker. Mon retourn lo rekomandasyon ek *reparation*. Pou anpes vyolasyon drwa imen pandan koudeta e en pe letan apre koudeta apre '93 annefe en kantite dimoun in perdi zot lavi. Mon pa pou al an detay lo sa bann dimoun, nou tou nou konnen.

Pou anpes sa bann labi drwa imen repete dan nou pei., Komite in fer plizyer rekomandasyon. Akoz nou pa anv i ki koudeta, ki sa bann atosite ki'n arive dan lepase i repet ankor.

The Commission in fer 3 rekomandasyon enportan ki mon anv i adrese la. "*The Commission recommends a State apology to all victims of the koudeta of 1977 and an express commitment by the State of non-repetition.*"

Mon kestyon. Eski i pa dan lopinyon *Commission* ki dan sa demars pou anmenn rekonsilyasyon nasyonal e pou anmenn *closure*, i pou fer plis sans si bann *leaders* ki'n organiz e partisip dan sa koudeta e sa bann atosite, ki demann en *apology*. Sirtou parey mon'n dir, bann *ex* Prezidan, *ok*. Bann *party leaders* sa parti oparavan - *ok*, Mr Rene in mor. Mr Michel pa'n zanmen demann pardon. Sel Prezidan ziska prezan ki'n fer sa Mr Faure dan, mon krwar en *Tête-à-Tête* resaman.

Me i annan bann *party leaders*, kareman dan zot kongre, dan zot *rally* zot pe dir ki zot zanmen zot pou demann pardon pou sa bann atosite.

Eski i pa pou ede si sa bann parti i pran responsabilite sa bann keksoz ki zot fer e vin devan e *apologies*; zot *party leaders*, si i pa pou ede dan sa prosedir pou sey anmenn sa rekonsilyasyon nasyonal?

Anba rekomandasyon osi, mon ava *quote* en rekomandasyon anba *Guarantees of non-recurrence*;

"*The Commission recommends any allegations of evidence of patronage, favouritism, bribery or abuse of government to be promptly investigated and appropriately sanctioned*".

Mon kestyon, lekel sa *body* ki zot pe propoze, zot rekomande i fer sa bann envestigasyon. Eski zot pe propoz *Anti-Corruption Commission* ouswa zot pe propoz sa *independent body*?

E mon lot kestyon, finalman,

MR SPEAKER

Onorab, Onorab, ou'n poz 2 kestyon. Mon a permet *Commissioner* adrese, si zot annan repons. Madanm Purvis, ou kapab pran laparol.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Mersi Mr Speaker. Ankor pou mwan repet sa. Parey nou'n dir ti annan en lalis *perpetrator* ki ti form pati bann dokimantasyon ki nou'n pas kot biro Prezidan. Me dan sak *determination* ki nou'n fer pou sak ka, bann *perpetrators* i ganny nonmen, i ladan. *Ok?*

Alors si nou oule konnen ki sennla ki ti *perpetrators* nou regard dan sa bann *determination*.

MR SPEAKER

Mersi, lot. Eski i annan okenn komanter lo lot pwen? Mr Green oubyen Madanm Purvis.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker. Si ou ti kapab fer mwan rapel.

MR SPEAKER

Well, i annan en pwen lo si ou mazin en *apology* i ti ava ede dan proses.

HON WAVEL WOODCOCK

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Mers, mersi Onorab.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC)

MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Speaker, wi mon krwar ki en *apology* i a ede, me i depan kote sa *apology* i sorti.

Si bann ki ti pran par ladan i oule fer sa *apology*, mon krwar i annan plis valer ki si zis en Prezidan oubyen ou en-

MR SPEAKER

Mersi. Bon, nou pou termin la avek sa sesyon kestyon. Mon remersye bann Komisyoner.

HON ROCKY URANIE

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Annefe wi. Mon annan Onorab Uranie lo mon lalis. Onorab Uranie, mon a permet ou kestyon.

HON ROCKY URANIE

Mersi. Mersi Mr Speaker. Bonzour tou koleg Onorab, bonzour panel e byensir tou zabitan Zil Pros ki a lekout.

Mon kestyon Mr Green, eski i annan bann dimoun ki zot ti'n ganny akize koman *perpetrator*, e apre zot in bezwen retir non sa bann dimoun lo lalis koman *perpetrator*? Mersi.

MR SPEAKER

Mr Green. Mr Green, mon a les ou adrese. Wi.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mon napa okenn konesans ki okenn non in ganny tire lo lalis.

MR SPEAKER

Mersi.

HON ROCKY URANIE

Mr Speaker. Mr Speaker.

MR SPEAKER

Wi.

HON ROCKY URANIE

Akoz nou, nou annan lenformasyon ki i annan dimoun ki zot ti'n ganny aranze. Dolor Ernesta par egzanp, ti enn ki ti akize *perpetuator*, apre zot in

bezwen retir li lo lalis koman en *perpetrator*.

MR SPEAKER

Mersi. Si ou annan lenformasyon, sa i pou Mr Green, i dir li napa okenn sa. E Onorab Uranie, mon pa anvi met en limit lo sa ki ou kapab dir. Me selman mon pe swete ki nou evite mansyonn bann ka. Sirtou si ou pe dir i pa en *perpetrator*.

HON BERNARD GEORGES

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab Georges, nou pe terminen.

HON BERNARD GEORGES

Wi. Mr Chair, mersi bokou. Mon pe retourn en pti pe lo ou promes pli boner ki ti pou annan en dezyenm *round* kestyon e mon ti pe demann permisyon pou mwan demann en dezyenm *round* kestyon. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Georges, poz ou kestyon.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Chair, mon annan 2 kestyon e avek ou permisyon mon ti anvi zis o komansman reponn en konplent.

(*Interruption*)

MR SPEAKER

Silvouple, annord.

HON BERNARD GEORGES

Reponn en konplent ki'n ganny fer e sa se ki kekfw Onorab Georges i konn rol sa *successor body*. Efektivman Mr Speaker, Onorab Georges i konn rol sa *successor body*, akoz i ti demann sa kestyon avek panel bomaten e panel in reponn li lo rol sa *successor body*.

Donk, lala ki mannyer Onorab Georges, tou bann Manm Lasanble apard sa enn ki'n demann sa kestyon oubyen ki'n fer sa komanter, ek tou Lepep Seselwa i konn rol sa *successor body*.

Mon 2 kestyon Mr Speaker, se sa 2. Premyerman, ler Mr Green avek Madanm Purvis zot ti vin rankontre mwan dan mon biro isi dan Lasanble Nasyonal, eski zot ti ankor Komisyoner *TRNUC* oubyen eski zot ti sitwayen prive?

E ler zot ti vin kot mwan, eski zot rapor ti'n fini ganny ekrire e soumet avek Prezidan, oubyen eski zot ti ankor pe ekrire zot rapor? E dan sa konteks, eski zot in rankontre mwan a nenport ki moman, ler zot ti pe ekrire zot rapor e les mwan enfliyans zot lo sa ki ti pou antre dan sa rapor?

Dezyenm kestyon, zot in koz bokou lo laverite. E annefe zot in ganny komande e remersye pou sa travay ki zot in fer pou etabli laverite. Me dan manda *TRNUC* napa zis laverite. Napa zis en resers laverite, me i annan osi rekonsilyasyon ek linite nasyonal. Eski zot kapab eksplik avek nou koman Lasanble avek Lepep Seselwa atraver nou, ki mannyer zot vwar, premyerman;

Eski zot in fer dapre zot ase pou rekonsilye avek linite nasyonal e si non ki mannyer zot vwar sa 2 letap enportan i deroule dan lefitir?

Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Bon mon konpran premye kestyon e Onorab Georges pe sey eklersi pwen ki'n ganny fer lo son lenplikasyon. Mon mazine i annan en rezon pou li fer li. Mr Green, mon a permet ou reponn.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Chair. An repons kestyon Onorab Georges, ler Madanm Purvis avek mwan ti al vwar li, nou ti nepli *Commissioners*. Konmisyon son manda ti fini le 31 Mars e nou, nou ti al vwar li apre sa dat.

Menm, lo menm laliny letan rapor ti pe ganny ekrir, zanmen Mr Georges in vini pou vin vwar nou, pou demann nou ki nou pe ekrir oubyen pou enfliyans sa ki nou pe ekrir. Ofet napa personn ki'n sey enfliyans nou. Ni en kote, ni lot kote dan sa ki nou ti pe ekrir.

Rapor ti ganny ekrir pa par zis en dimoun, me tou *Commissioners* in partisipe. E tou *Commissioners* in siny rapor *comme quoi* zot in lir, zot okouran, zot dakor. Apre la in al kot Prezidan.

Ler nou ti al vwar Mr Georges, rapor ti'n fini sorti. Rapor ti dan domenn piblik. Fodre zot a rapel ki i annan serten seksyon sa rapor ki ti sorti le 9 Out 2022.

MR SPEAKER

Byen Mr Green, si sa ou repons. Ti annan en dezyenm pwen.

HON BERNARD GEORGES

Reconciliation and national unity. Mon dezyenm parti keston sete zot in etabli laverite atraver zot travay ki zot in fer, eski premyerman zot satisfè ki ase in ganny fer pou rekonsilyasyon ek linite nasyonal ki dan zot non zot Lalwa?

E si non, kisisa ki zot ti a kontan vwar pou anmenn sa 2 keksoz. Pou fer ki sa 2 keksoz

osi apart laverite i arive? Mersi.

MR SPEAKER

Commissioners. Mr Green, silvouple.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Chair. Wi, lo keston rekonsilyasyon. Nou'n ganny ka kot i annan dimoun ki, kot en viktim in vini in fer son konplent, e apre enn bann *perpetrators* dan sa ka ti telefonnen ti dir mwan i ti a kontan vin devan pou li demann sa dimoun pardon. I ti vini, zot tou lede zot ti dan lasal an menm tan. Zot in koze, enn in demann pardon, lot in pardonnen. E zot in sorti san okenn rankin.

I annan lezot ka, par egzanp bann ka kot i annan dimoun ki ti'n demann *amnesty*. Kot ti annan en dimoun ki ti en polisye sa lepok, ti ganny ordonnen pou met drog lo en dimoun. Sa dimoun ti ganny atrape, kondannen 18an prizon. Sa zofisye lapolis ti fer en demann pou *amnesty*. Sa msye ki drog ti'n ganny met lo li ek son madanm, zot in vini zot in koze. Sa msye ek sa madanm in pardonn sa *perpetrator*.

I annan lezot ka ankor, pa bezwen mon al dan tou detay. Tou sa bann ka i dan

rapor. Me rekonsilyasyon i pa en keksoz ki pou ariv demen bomaten. I en keksoz ki pou pran letan avan i arive. Me selman sa ki *TRNUC* in fer, se in fer li posib pou konmans annan sa rekonsilyasyon e nou souvan dir ki rekonsilyasyon i a vin pli fasilman si tou bann dirizan sivil, relizye ensidswit i partisip ladan. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Madanm Purvis?

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Wi, ankor pou azout lo sa keston rekonsilyasyon. Sanmenm sa ki nou'n met anba sa seksyon *reparations* dan sa bout lo bann rekomandasyon, ki sa ki devret ganny fer pou kapab anmenn rekonsilyasyon dan pei.

E Onorab Wavel laba, pli boner ti dir sa zafer *State apology*. Mon ti a oule fer sa pwen ki Leta i pa en antite politik li. Leta i Leta. E ler nou nou'n koz lo "*the Commission recommends a State apology to all victims*" nou pe dir Leta ki demann sa *apology*. Leta koman *the State*, sa ki diriz, sa ki fer gouvrenans pei. I pa konekte avek okenn parti. Pa

devret konekte avek okenn parti. Non.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Purvis. Avan mon pran lezot. Mon vwar Onorab Gill in lev son lanmen, i pa ti'n lev lanmen avan. Mon a pran son keston.

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Speaker. Bonzour panel. Bonzour tou dimoun ki pe ekout nou. Mr Green, parey ou konnen sa *process* depi ler zot *Act* ti ganny *assent* le 6 Septanm 2018, zot in komans sa prose e ou'n dir nou poudir le 31 Mars Komisyon in nepli egziste.

E dapre mon kalkilasyon i fer apepre 4an edmi zot legzistans. E prezan zot pe dir la poudir zot pou bezwen *succession body* pou kontinyen travay akoz i annan travay pa ankor fini.

Dan zot leksperyans ki zot in ladan, zot ki'n deliber lo tou sa bann keksoz, dapre zot, sa *succession body* si demen i egziste, pou kontinyen sa travay, konbyen letan dapre zot i pou kapab pran pou etabli tou sa bann - pou finaliz sa bann travay ki reste?

Rezon ki mon demann pou sa, akoz zot manda sete pou rod solisyon pou bann *genuine case; part of* zot manda se bann ki annan bann *genuine case* pou kapab ganny

en *closure* e bann rekomandasyon kot i neser pou dil avek.

Vi ki deza nou'n sot 4an e sa *succession body* parey mon'n demande dapre zot leksperyans konbyen letan pou pran zot ankor. Pou kapab donn en nide bann dimoun konbyen letan ankor zot pou bezwen espere, bann dimoun ki annan bann *genuine cases*.

Aprè an menm tan koman en pei, nou pe fer en legzersis. Konbyen letan ki nou espekte pran nou pou nou kapab konplet sa, fini e nou move on?

Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mr Green ou ava adrese.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC)

MR MICHAEL GREEN

Mersi Mr Chair. Mersi Onorab. I pa posib pou mwan kapab dir nou konbyen letan en *successor body* pou pran aköz premyerman i depan ki mwayen zot donn sa *body* pou travay avek. Nou nou'n ganny retar aköz depi komansman, nou pa'n ganny bann resours ki nou ti bezwen. Ler nou'n demann en serten nonm *researchers* oubyen *investigators*, nou pa gannyen.

E en *successor body* li osi, mon krwar personnelman, mon krwar pou la pou komanse pou fer sa bann bout ki la i bezwen, son dezyenm faz i pou lo kestyon reparasyon; konbyen sak viktim i devret gannyen.

Son trwazyenm faz, kan sa viktim pou gannyen, ki mannyer i pou gannyen. E apre son lot faz swivan se, gard sa bann rikord. E ki vedir ler in ariv lo sa staz, kekfw a i ava'n vin pli ptipti. Kekfw la i a kontinyen parey en *curator* en arshiv.

I annan tou sa bann kestyon ki pa kapab reponn la. Aköz napa sa lenformasyon. Me ou'n dir 4an edmi. Mon krwar i annan 3an edmi.

MR SPEAKER

Mersi. Ou a klarifye Onorab.

HON CHURCHILL GILL

Non, mon, baze lo larepons ki in donnen, i enportan ki dimoun deor i konpran poudir nou pe koz lo en *process*. Ki mannyer larepons i ete i pou al ankor en pe letan. So, wi i en keksoz ki pou al en pe letan e i pou demann ankor resours.

E petet ti a bon. Sanmenm sa prezan bann kestyon in monte pli boner konsernan Lasanble li sa pa son rol. Petet si bann *body* konsernen ki dapre Lalwa ti konsiste, sakenn i fer son

bout. Mon krwar sa i ava ede pou redwi sa kantite letan.

Akoz sa bann dimoun ki pe espere zot santi zot ki zot bezwen esper bokou letan apre ki zot in deza esper en bon pe letan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Pillay ti'n lev lanmen. Ou le re pran kestyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi. Mersi Speaker. E fotespere ou ava akord mwan menm referans ki ou'n akord Onorab Georges.

Mon oule met lo rikord Lasanble Mr Speaker, ki nou annan bann lenformasyon ki kontradiktwar ki pe vin devan Lasanble. Sa ki mon'n note *from* sa ki Madanm Purvis in dir nou baze lo letan mon pe regard rapor, ki en pti pe pli pre ek sa ki dan rapor; ki pli pre ek sa ki dan rapor annefe, se ki bann rekomandasyon ki'n fini ganny *churned out* dan sa rapor i *copyright TRNUC* e Lasanble Nasyon pa kapab ekrir en lot rekomandasyon *nor* sanz sa bann rekomandasyon.

Ki kontradir sa Mr Green in dir nou e ni L'Egzekitiv pa kapab sanz sa bann rekomandasyon akoz i *copyright the Commission itself*.

E *the Commission* i ti annan en *perpetual ...*, i ti annan en *mandate* e son Lawal i fer ki i *ringfence* li pou ki son rekomandasyon pa ganny sanze. So, en kontradiksyon. Premye kontradiksyon.

Dezyenm kontradiksyon, nou'n ganny dir se Prezidan ki pou decide lekel lalis pou anvoy kot *Attorney Zeneral*. *And then* nou ganny dir se *Attorney Zeneral* ki pou decide lekel ki pou vin *perpetrator*.

Nou ganny dir napa en lalis *perpetrator*, apre nou ganny dir par ou menm ki ti konfirm ek mwan, ki annan en *file* ki'n al kot Prezidan i ganny konsider konfidansyel.

Kestyon ki sa i souleve e sa i *goes to* sa kestyon ki Onorab Georges ti pe rod laverite, *whether he can handle the truth or is another issue entirely*. Eski Mr Green i krwar ki lafason ki zot pe fer keksoz la e sa bann vatevyen ki pe annan, kot Onorab Georges si bezwen eksplike ki ou pa ti en Komisyoner letan ou ti zwenn ek li. Ki zot ti isi, zot laba, piblik in fini vwar ki i annan en leskiz ki pe ganny donnen.

Eski zot krwar poudir sa i enspir konfidans an relasyon ek travay sa Komisyon? *Body* i travay ki devan mwan, ki mon gete, ki'n sipoze ganny pran koman rekomandasyon e sa ki

bann *Victims Committee* pe espere, ki mon krwar Gouvernman ti'n devret fini pran an konsiderasyon *rather than* re annan en *process TRNUC*, ki mannyer mon vwar Lasanble pe al re fer. Sa i premye kestyon.

Mon dezyenm kestyon Mr Speaker ki mon ti a kontan ganny kalifikasyon lo la, *ok?* Mon *go back* lo sa pwen bipartizan ki ou pe dir e an tou respe mon pou dir ek ou koumsa poudir ou pa'n *candied* avek Lasanble. Pa ki mon pe fer lakizasyon.

Me ou pa'n *candied* avek Lasanble par lefe ki mon ti zwenn ou a en moman dan en aktivite kot ou ti dir mwan ou le vwar mwan. Mon'n esper ou vwar mwan, me apre mon'n vwar ou anbark dan loto ek Onorab Georges pou ale.

Sa ki enteresan konmsi ki mon pe vwar dan tousala se ki, *it seems* ki se mwan ki pa'n anvi zwenn ek zot. Kan mwan mon ti pran li koman mon pa sipoze pe enfliyans zot *process* dan okenn fason, les zot fini zot travay.

So, mon kestyon *going forward*, ki mannyer nou pou asire ki sa *successor body* pa ganny enfliyanse par okenn lafors politik, pou anpese ki i konplet son travay dan latransparans e dan enparsyalite dan sirkonstans, kot nou ava bezwen deside

eski i annan ka ki sa *successor body* i bezwen anmenn, revwar?

E mon dernyen pwen Mr Speaker, mon pa pou pran kantite letan ki mon koleg in pran, mon dernyen pwen i lo sa size demann pardon.

Mr Speaker, mwan mon note sa bann komanter lo demann pardon. Ou konnen i annan plizyer dimoun ki'n pran par dan koudeta 1977. Mon mazin defen Dr Maxime Ferrari, mon mazin son garson, Mr Minis Dezinyen, Jean- François Ferrari. Mon mazin Minis ki ozordi i Minis pou *Foreign Affairs*, Mr Sylvestre Radegonde.

Me si nou pou komans dan demann pardon, nou a komans par sa bann dimoun tou.

MR SPEAKER

Onorab, Onorab. Arete. Arete. I annan- Mon konpran.

(Interruption)

MR SPEAKER

Order please! Order please! Mon konpran ki ou'n mansyonn serten personnalite ki in dan listwar, zot in devan *TRNUC* e personn pa pou diskite sa. Selman mon'n osi tann ou mansyonn lot dimoun e i pa en laliny ki nou kapab pran. Ki ou pe mansyonn lezot

dimoun, ou pe anmenn lezot personnalite.

Tousala i an deor *ambit* nou kestyon e donk ou'n demann en kestyon lo *successor body*. Si zot annan konfyans ladan? So, mon a demann ou si ou annan okenn kestyon lo ki mannyer nou pou travay, sa i a permet.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker, akoz mon ti en pe konfize lo ape sa ki ou'n dir, ki nou kapab fer nenport kwa ki nou anvi ek sa rapor. Apre nou'n ganny dir pa sanz rekomandasyon. So, mon pe zis fer en komanter dan labsans en gidans. Me ou'n koz lo la.

Mr Speaker, Lasanble i devret konnen, ki mon ti anmenn en Mosyon pou demann nou pou fer egzaktaman sa ki nou pe fer la e pou nou debat bann rekomandasyon, *ok?* en Mosyon ki mazorite *LDS* pa ti oule pase e ki ou, ou pa ti les mwan fer pase devan Lasanble.

Me ozordi, nou vwar nou pe re debat rekomandasyon *TRNUC*. So, mon kestyon pou sa *successor body* ki pe vini. Eski zot annan okenn dokiman, ki zot kapab donn Lasanble lo en *template* ki zot in travay lo la, lo ki pou rol sa *successor body*; klerman, son bann fonksyon, ki nou, nou

ava pran en desizyon, si Gouvernman i bezwen met en Lalwa an plas.

Me mon'n note ki depi 2021 Prezidan i annan sa rekomandasyon li. I annan sa *interim recommendation*. Me i pa'n fer naryen lo la. So, i kler ki poudir i annan, in bezwen annan en lesey pou anpes zot konplet zot travay parey ou'n dir. I annan mank resours.

So, sey klarifye pou mwan, prezan *how we move forward* avek sa *successor body*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mr Green oubyen Madanm Purvis. Ou ti a kontan azout en pe lo *successor body*.

FORMER COMMISSIONER (TRNUC) MRS MARIE-THERESE PURVIS

Well, mon zis kapab mon krwar repet sa ki nou'n dir ziska la. Sa ki nou'n mete dan nou rapor e ki nou'n repete dan bann rapor tou le 6 mwan ki nou ti anvoy kot Prezidan. Ki nou krwar i bezwen annan en *successor body* ki pou kontinyen avek, sirtou sa bann rekomandasyon ki nou'n fer e vwar ki sa bann rekomandasyon i ganny konsidere, akoz otreman ti pou napa tou sa prosesis rekonsilyasyon ki nou ti a voudre vwar.

Kwa ki sa *successor body* i sipoze fer egzakteman; an gro nou'n dir dan sa rekomandasyon parey mon'n dir taler. I la, wi. Me mwan mon krwar prezan sa *successor body* ler i ganny etabli, akoz mon krwar sa i ase kler deza ki sa ki i devret fer.

E osi dan propozisyon ki Mr Green ti komans avek bomaten, i ti al dan en pti pe plis detay ankor lo sa ki sa *successor body* i devret fer e menm ki sennla ki devret lo la. Si ou rapel. Bomaten Mr Green ti fer sa propozisyon.

E alor, dela ler sa *successor body* i ganny etabli, li i a fer son *term of reference* lo koman i pou fonksyonnen, son bann *rules of procedure* eksetera. E wi, byensir i devret en *body* ki totalman endepandan. Tousala nou'n fini rekomande. Me nou prezan, nou manda i'n fini. Nou pa kapab pous sa pli lwen. Prezan sa i avek Lasanble.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Purvis. Mon pou termin sesyon kestyon la. Mon remersye bann *ex Commissioner* pou zot partisipasyon. Mersi bann Manm pou zot kestyon. Nou pou swiv sa enteraksyon avek deba ki pou komans demen matin 9er.

Nou a repas dan Staz Lasanble pou nou *adjourn*.

Mersi *ex Commissioner*, mersi ban Manm. Lasanble i ava *adjourn* ziska demen bomaten 9er.

(ADJOURNMENT)